ΑΠΟΘΗΚΗ

ΤΩΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΡΠΝΩΝ

ΓΝΩΣΕΩΝ.

ΙΟΥΛΙΟΣ. 1848. ΑΡΙΘ. 13.

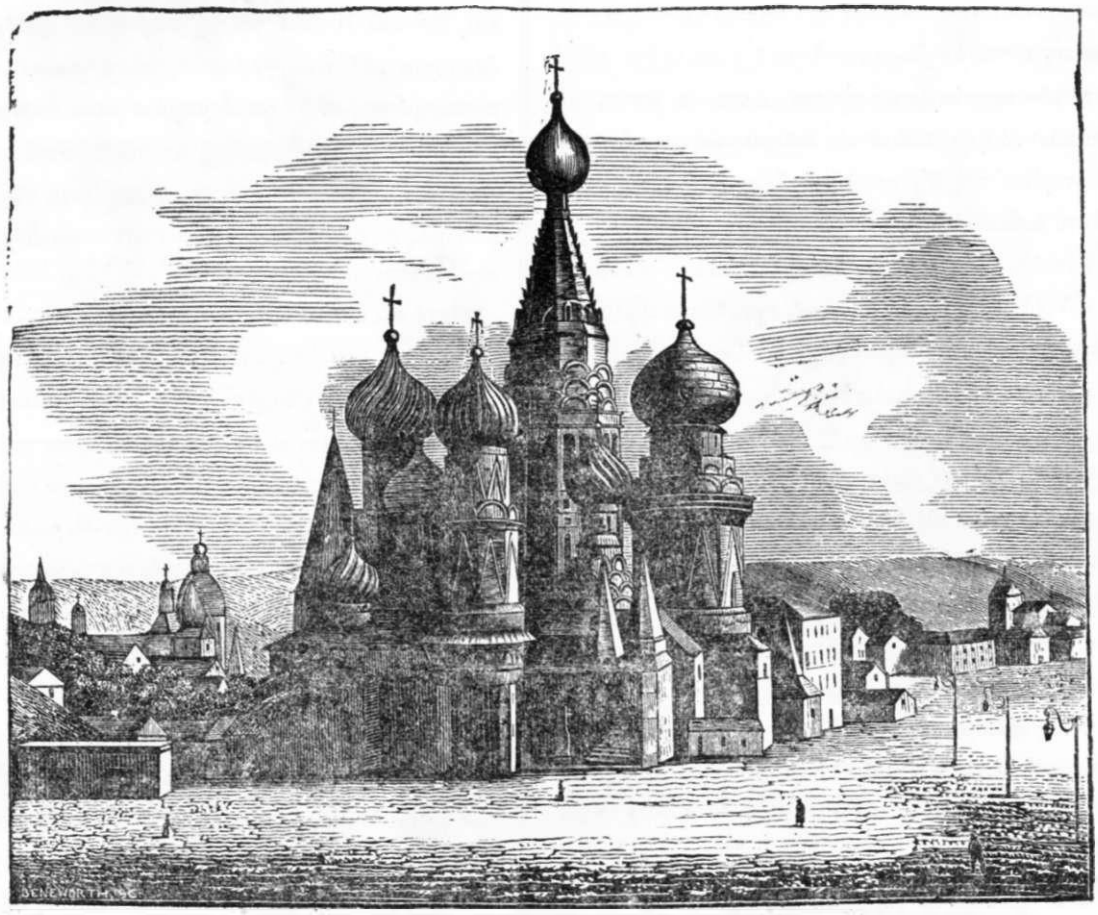

ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟΝ.

Ἡ *μεγαλοπρεπὴς*, ὡραία καὶ μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς οἰκοδομὴ τοῦ Κρεμλίνου κεῖται μὲν ἐφ' ὑψηλοῦ μέρους ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς Μόσχας, τῆς ἀρχαίας ταύτης μητροπόλεως τῆς Ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας, ᾠκοδομήθη δὲ ἐκ λίθου ἐν ἔτει 1367, καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ τειχῶν καὶ ἐπάλξεων, ἐχόντων πλάτος μὲν 12, ἕως 16· ὕψος δὲ 28 ἕως 50 ποδῶν Γαλλικῶν· μεταξὺ δὲ τούτων ὑψοῦνται κατὰ διαστήματα πολύγωνοι καὶ κυκλοτερεῖς πύργοι, κτισμένοι ἐκ κεράμων διαφόρων χρωμάτων καὶ περιζωννύοντες δύο χιλιάδων πηχῶν μῆκος· Περὶξ δὲ ὅλης τῆς οἰκοδομῆς

ὑπῆρχε τὸ πάλαι βαθεῖα τάφρος πλήρης λιμναζόντων ὑδάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἵσταντο πέντε στεναὶ καὶ μακραὶ γέφυραι φέρουσαι πρὸς ἰσαρίθμους πύλας τοῦ τείχους· ἀλλ' αἱ τάφροι αὗται ἐκκαθαρισθεῖσαι μετὰ ταῦτα καὶ πληρωθεῖσαι χώματος μετεμορφώθησαν εἰς ὡραίους κήπους, ὁμοίους πρὸς τοὺς περικυκλοῦντας τὸν Κεραμεικὸν τῶν Παρισίων.

Ἡ εὐρύχωρος αὕτη περιοχὴ τοῦ Κρεμλίνου ἐμπεριέχει διαφόρους οἰκοδομάς, ὡς τὰ *ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων τῆς Μοσχοβίας*, τὰ ὁποῖα ἐπισκευασθέντα πρὸ δέκα ἐτῶν καὶ χρυσωθέντα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ἐκοσμήθησαν δὶ ἐπίπλων ὅσον τὸ δυνατὸν κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν· *τὰ νέα ἀνάκτορα*, τῶν ὁποίων ἡ οἰκοδομὴ ἤρχισεν ἐν ἔτει 1839 ἀπέναντι τῶν ἀρχαίων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελῶσι μέρος αὐτῶν· *τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας*, ᾠκοδομηθὲν ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β', καὶ ἀξιοθαύμαστον διὰ τὸν σεγάζοντα αὐτὸ κυβικοῦ σχήματος θόλον, ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει γεγραμμένη κολοσσαίοι γράμμασιν ἡ λέξις «*ΝΟΜΟΣ*» *τὴν ὁπλοθήκην*, συγκροτηθεῖσαν ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ κατεδαφισθεῖσαν δι' ὑπονόμου ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐν ἔτει 1812· καὶ τὰ μὲν ἴχνη τῆς διὰ τῆς πυρίτιδος ἀνατροπῆς τῆς οἰκοδομῆς ταύτης φαίνονται εἰσέτι· ἀλλ' ἀπέναντι τούτων εὑρίσκονται τεταγμένα τὰ ὑπὸ τὸν πάγον καὶ τὴν χιόνα εὑρεθέντα Γαλλικὰ τηλεβόλα, ἐξελέγχοντα τὴν θρασυδειλίαν τῆς καταφρεπτικῆς βαρβαρότητος· *τὸ Πατριαρχεῖον*, τὸ ὁποῖον ἐμπεριέχει ἀξιόλογον συλλογὴν ἀρχιερατικῶν ἀμφίων καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην Ἑλληνικῶν καὶ Σλαβικῶν χειρογράφων, ἓν μοναστήριον τῶν ἀνδρῶν καὶ ἕτερον τῶν γυναικῶν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ὁποίου εἶναι τεθαμμέναι πολλαὶ βασίλισσαι καὶ ἄλλαι γυναῖκες τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῆς Ῥωσσίας.

Ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Κρεμλίνου περιέχονται τριάκοντα δύο ἐκκλησίαι, ἐξ ὧν αἱ περιφημότεραι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι τέσσαρες· 1) *ἡ Μητροπολικὴ ἐκκλησία τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, οἰκοδομηθεῖσα ἐν ἔτει 1326, λογίζεται ἡ λαμπροτάτη τῶν ἐν Μόσχᾳ, οὖσα μικρὰ μὲν ὡς πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ ἐκκλησίας, ἀλλ' ἔχουσα παράδοξον δαψίλειαν καλλωπισμῶν· διότι ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων εἰκόνων, αἵτινες παριστῶσι τὴν ἱστορίαν τοῦ βίου καὶ τὰ θαύματα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑπάρχουσι προσέτι ἐπὶ τῶν τοίχων ἕτεραι 249 εἰκόνες ὁλοκλήρου φυσικοῦ μεγέθους καὶ προτομαὶ, ἢ καὶ μόνον κεφαλαὶ Ἀγγέλων, Ἀποστόλων, Ἁγίων, Μαρτύρων, κυριάρχων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ Πατριαρχῶν· ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ σώζονται πρὸς τούτοις πάμπολλα σεβασμιώτατα λείψανα Ἁγίων καὶ ἐν ταύτῃ σέφονται καὶ χρίονται οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ῥωσσίας. 2) *ἡ Μητροπολικὴ ἐκκλησία τοῦ ταξιάρχου Μιχαὴλ*, περιέχουσα τοὺς τάφους ὅλων τῶν Ῥώσσων βασιλέων, αὐτοκρατόρων καὶ μεγάλων Δουκῶν μέχρι τῆς εἰς Πετρούπολιν μεταθέσεως τῆς καθέδρας τῆς Ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, πρὸς δὲ καὶ τὸν τοῦ Πέτρου τοῦ Β' τάφον· 3) *ἡ Μητροπολικὴ ἐκκλησία τοῦ Εὐαγγελισμοῦ*, οὖσα μικροτέρα μὲν τῆς προειρημένης, ἀλλ' ᾠκοδομημένη μετὰ πλείστης φιλοκαλίας καὶ μεγαλοπρεπείας καὶ ἀποτελοῦσα τρόπον τινὰ πτέρυγα τῶν ἀνακτόρων· καὶ 4) *ἡ ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως*, ἁπλούστατον μὲν τετράγωνον οἰκοδόμημα, ἀλλὰ κομψότατον καὶ χαριέστατον.

Μετὰ τὰς ἐκκλησίας ἄξιον προσοχῆς εἶναι, ἕνεκα τοῦ μεγέθους, τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τοῦ καλλωπισμοῦ αὐτοῦ, τὸ κωδωνοστάσιον ὀνομαζόμενον *Ἰβαρόβσακαϊ* (ἤτοι τοῦ Ἰωάννου) τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι κυριεύσαντες τὴν Μόσχαν ἐν ἔτει 1812 ἀνέτρεψαν διὰ τῆς πυρίτιδος καὶ κατεκρήμνισαν πλὴν τοῦ πύργου τοῦ καλουμένου τοῦ *Μεγάλου Ἰωάννου*, ὅστις ἐσχίσθη μὲν ἀπὸ κορυφῆς μέχρι τοῦ βάθους, ἀλλὰ δὲν ἔπεσε. Τὸν δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κωδωνοστασίου ὡραῖον σαυρὸν, τὸν ὁποῖον μεγάλως σέβονται οἱ Ῥῶσσοι, καταβιβάσας ὁ Ναπολέων ἐμελέτα νὰ θέσῃ ὡς τρόπαιον ἐπὶ τοῦ Πανθέου τῶν Παρισίων. Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὸν κατὰ τὴν ἐκ τῆς Ῥωσσίας αὐτοῦ φυγήν. Μετὰ δὲ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ κωδωνοσασίου ἐτέθη πάλιν ὁ σαυρὸς ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ. Τὸ κωδωνοσάσιον τοῦτο εἶναι ὑψηλὸν 369. 1|2: πόδας Γαλλικοὺς ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ σταυροῦ, ἔχοντος ὕψος δεκαοκτὼ ποδῶν καὶ ὀκτὼ δακτύλων· πλὴν δὲ πολλῶν ἄλλων διαφόρων κωδώνων εὑρίσκεται ἐνταῦθα καὶ ὁ περιβόητος κώδων, ὁ μέγιστος τῆς οἰκουμένης καὶ ἕνεκα τούτου ἐπικληθεὶς *βασιλεὺς τῶν κωδώνων*, ὅστις κατεσκευάσθη μὲν ἐν ἔτει 1736, ἀλλὰ πεσὼν ἐκ πυρκαϊᾶς μετὰ ἕν ἔτος, ἐβυθίσθη εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βάρους, ζυγίζων κατὰ τὴν ἐπ' αὐ-

τοῦ ἐπιγραφὴν 10,000 Ῥωσσικὰ πούτια (ἤτοι 13,000 ὀκάδας) καὶ ἔχων ὕψος 20 περίπου Γαλλικῶν ποδῶν καὶ περιφέρειαν 60.

Ἐπὶ τέλους τὸ Κρεμλῖνον ἐμπεριέχει τὸ *Αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον*, ὅπου εὑρίσκονται ἐναποτεταμιευμένα πολύτιμοι λίθοι, φορέματα, πλῆθος χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν δοχείων περιέργου κατασκευῆς, ὁ θρόνος τοῦ μεγάλου Πέτρου, τὸ ἐλεφάντινον κτένιον, δὶ οὗ οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς τῆς Ῥωσσίας ἐκτενίζοντο, τὸ φόρεμα τῆς σέψεως Αἰκατερίνης τῆς Β', μακρὸν 15 περίπου πήχεις, τὰ σέμματα τῆς Σιβηρίας, τῆς Γεωργίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Κριμαίας καὶ τῶν ἄλλων ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας κατακτηθέντων χωρῶν· τὸ φορεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ΙΒ'. Κάρολος, βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, ἐφέρετο κατὰ τὴν μάχην τῆς Πουλτάβας, καὶ ἄλλα περιεργότατα πολύτιμα, σπάνια καὶ ἀρχαῖα ἱστορικὰ πράγματα.

Ἡ περιφημοτέρα εἴσοδος τοῦ Κρεμλίνου εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς παρούσης ἡμῶν εἰκονογραφίας παριστωμένη καὶ ὀνομαζομένη *Πύλη τοῦ Σπασκοῖ*.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ,

ΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΥΡΙΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΝΤΟΓΟΝΟΥ,

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς καθιδρύσεως αὐτοῦ ἑορτὴν

(20 Μαΐου, 1848).

Πάλιν καὶ σήμερον οὐχὶ μόνον τῶν καθηγητῶν τὸν ἀξιότιμον σύλλογον καὶ τὴν φιλομαθῆ νεότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱερὰν ἡμῶν Σύνοδον, καὶ τοὺς φιλομούσους Ὑπουργοὺς, καὶ τὰ ἔντιμα τῶν Νομοθετικῶν σωμάτων μέλη, καὶ τοὺς ζηλωτὰς τῶν γραμμάτων πολίτας, πάλιν καὶ σήμερον πάντας ἡμᾶς τούτους ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκαλεῖ ἡ ἐπέτειος τελετὴ, ἡ εἰς μνήμην τῆς πρὸ ἕνδεκα ἐνιαυτῶν καθιδρύσεως τοῦ ἡμετέρου τούτου πανεπιστημίου γινομένη. Καὶ συγκαλούμενοι, συνερχόμεθα πάντες μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας πρῶτον μὲν ν' ἀναπέμψωμεν τὴν μετ' εὐχαριστίας δοξολογίαν εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα τῶν φώτων, τὸν πέμψαντα τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον (α)· ἔπειτα δὲ, νὰ ἐκπληρώσωμεν τὸ ἱερὸν τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν καθῆκον εἴς τε τὸν σεβαστὸν ἡμῶν Βασιλέα, τὸν διὰ τῆς συστάσεως καὶ προστασίας τοῦ μουσοτροφείου τούτου δώρημα εἰς τὸ πιστὸν αὐτοῦ ὑπήκοον βασιλικώτατον ἅμα καὶ ἐνδοξότατον παρασχόντα, καὶ εἰς πάντας τοὺς φιλογενεῖς συμπολίτας ἡμῶν Ἕλληνας, τοὺς διὰ γενναίας χρημάτων εἰσφορᾶς τὸ περικαλλὲς τοῦτο ἐπὶ τοῦ κλεινοῦ ἐδάφους τῶν Ἀθηνῶν ἀνεγείραντας τέμενος τῆς σοφίας, ἔνθα ἡ πρὸς τὴν μάθησιν ὀργῶσα ἑλληνικὴ νεολαία πνευματικῶς τε καὶ ἠθικῶς φωτίζεται καὶ διαπλάττεται. Ὀφειλόμενον τὸ καθῆκον καὶ ἀπαραίτητον, καὶ ἡ κατὰ τὴν σήμερον νενομισμένην πανήγυριν σπουδὴ ἡμῶν καὶ προθυμία εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ, δικαία, καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἀξία· διότι εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὸ πάντων τιμιώτατον καὶ κορυφαῖον καὶ ἔξοχον ἀγαθὸν, διὰ τὴν καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν καθιδρυθεῖσαν ταύτην ἑστίαν τῶν φώτων, ἀπὸ τῆς ὁποίας διαχέεται ἐπὶ πᾶν τὸ ἑλληνικὸν γένος ὁ φωτισμὸς, καὶ γινόμεθα πάντες υἱοὶ φωτός. Ἐπειδὴ δὲ πάσης πανηγύρεως καὶ τελετῆς διπλοῦς τις φαίνεται προκείμενος ὁ σκοπὸς, τὸ μὲν, νὰ διεγείρῃ εἰς τῶν ἑορταζόντων τὴν καρδίαν τὴν αἴσθησιν καὶ συνείδησιν τοῦ ἀγαθοῦ, διὰ τὸ ὁποῖον χαίροντες ἑορτάζουσι· τὸ δὲ, νὰ παρορμᾷ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπ' ὠφελείᾳ χρῆσιν αὐτοῦ, οἰκεῖον νομίζω νὰ λάβω ὑπόθεσιν τοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον κατὰ πρόσκλησιν τῆς ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου ἀξιοῦμαι νὰ ἀπαγγείλω σήμερον ἐνώπιον τῆς παρούσης ὁμηγύρεως, τὴν περὶ τῆς, ὅσον τὸ δυνατὸν, μεγαλειτέρας διαδόσεως καὶ ἐξαπλώσεως τοῦ φωτισμοῦ ἀνάγκην, διερχόμενος καὶ ἀναπτύσσων διὰ βραχέων, τίς ὁ ἀληθὴς καὶ σωτήριος φωτισμὸς, καὶ τίνα τὰ ἐξ αὐτοῦ εἰς τὴν κοινωνίαν γινόμενα ἀγαθά. Τῶν τοιούτων ἀληθειῶν ἡ ἔκθεσις φαιδροτέρους μᾶς διεγείρει εἰς τὴν πανήγυριν, καὶ προθυμοτέρους ἀπεργάζεται εἰς τὴν ἀπόκτησιν καὶ τὴν ὀρθὴν χρῆσιν αὐτοῦ.

Ὅτι ἡ ἔφεσις πρὸς τὸν φωτισμὸν, πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος, τοῦ τιμιωτάτου τούτου καὶ θειοτάτου χρήματος, εἶναι ἐκ τῶν προσόντων τοῦ ἀνθρώπου οὐχὶ μόνον τὸ μᾶλλον χαρακτηριστικὸν καὶ διακριτικὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζώων, ἀλλὰ καὶ ἔμφυτον εἰς αὐτὸν, δῶρον οὐράνιον καὶ θεόδοτον, τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει μάλιστα, περὶ πολλοῦ αὐτὸ ποιούμενος, νὰ καλλιεργῇ ὡς

(α) Ἰωάν. α. 9.

τὸ κράτιστον πάντων, ὅσα παρὰ τοῦ δημιουργοῦ ἔλαχε, σαφῶς μᾶς διδάσκει τῶν πραγμάτων ἡ πεῖρα. Φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται ἄνθρωπος, εἶπεν ὁ μέγας τῶν Σταγείρων φιλόσοφος, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον τοῦτο φιλοσοφικὸν ὄντως καὶ ἀναντίρρητον ἀξίωμα ἀπεδείχθη. Ἤδη εἰς τὸ ψελλίζον νήπιον, ὅταν μόλις ἀρχίζῃ νὰ ἐννοῇ τοὺς λόγους τῶν πρὸς αὐτὸ ὁμιλούντων, δὲν ἐμφαίνεται θαυμαστή τις τοῦ πνεύματος σπουδὴ τοῦ ν' ἀπαλλαγῇ τῶν τῆς ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας δεσμῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων κατέχεται; Καθ' ἑκάστην ἡμέραν μανθάνει πλειότερα, καὶ, ὅσον πλειότερα μανθάνει καὶ βλέπει, τοσοῦτον μεγαλειτέρα γίνεται ἡ πρὸς τὸ μανθάνειν ἀκόρεστος αὐτοῦ ἔρεσις· ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξετάζῃ πάντα, πάντων νὰ γινώσκῃ τὸν λόγον. Ἀλλ' ἡ φιλομάθεια αὕτη δὲν διατηρεῖται ἄρα ἀκμαία καὶ κατὰ πᾶσαν ἔτι ἡλικίαν; ὁ παῖς, ὁ νεανίας, ὁ ἀνὴρ, καὶ αὐτὸς ὁ πρὸς τὸν τάφον ταχεῖ τῷ βήματι σπεύδων πρεσβύτης, δὲν ἐπιθυμεῖ ἕκαστος αὐτῶν νὰ φωτίζῃ ἐπὶ μᾶλλον τὸ πνεῦμα, νὰ γίνεται σοφώτερος, καὶ νεωτέρας καὶ τελειοτέρας νὰ θησαυρίζῃ πάντοτε γνώσεις; Ἂν δὲ, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται πρόδηλον, ὁ Θεὸς αὐτὸς ἐνέθηκεν εἰς ἡμᾶς, εὐθὺς ἐκ γενετῆς, τὴν πρὸς τὸν φωτισμὸν ἀκάθεκτον ταύτην ὁρμὴν, τὴν πρὸς τὴν ἐπαύξησιν καὶ πολυπλασίασιν τῶν γνώσεων ἡμῶν ἀδάμαστον ἔρεσιν, τὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἄσβεστον δίψαν, ἡμεῖς θέλομεν ἀφήσει τὸ πνεῦμα ἀφώτιστον ἐν σκότει διαπορευόμενον; ἐσβεσμένην θέλομεν φυλάξει τὴν τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν φωτίζουσαν λαμπάδα;

Ἀλλ' εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ ἄνθρωποι, οἵτινες ἢ ἐκ κακῆς πληροφορίας, ἢ ἐκ διεστραμμένης περὶ τῶν πραγμάτων κρίσεως, ἀγαπῶντες μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς, δὲν παύουσι καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ συγγραμμάτων ἀνταγωνιζόμενοι ἀδιαλείπτως καὶ μετὰ πολλῆς τῆς πικρίας πρὸς τὸν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς διανοίας φωτισμὸν, ὡς ἀλάστορά τινα δαίμονα ἀποδιοπομπούμενοι αὐτὸν, παραίτιον πάντων τῶν φανερῶν τε καὶ μυστικῶν, πολιτικῶν τε καὶ ἰδιωτικῶν κακῶν, ὑπὸ τὰ ὁποῖα στενάζει τὴν σήμερον ἡ ἀνθρωπότης. Ἰδοὺ, λέγουσιν, (ἂν καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπικυρώσωσιν ἐκ τῆς ἱστορίας τοὺς μισοκάλους μᾶλλον, ἢ ἀληθεῖς αὐτῶν λόγους) ἰδοὺ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολυθρυλλήτου φωτισμοῦ! ὑπαινιττόμενοι δῆθεν ἐθνῶν ὅλων καταστροφὴν, πολιτειῶν κατάλυσιν, πόλεων ἐρήμωσιν, ἀνθρώπων ὄλεθρον καὶ διαφθορὰν. Ἰδοὺ, ἐπαναλαμβάνουσι, ποῖα ἀποτελέσματα ἐγέννησεν ὁ πολυθρύλλητος φωτισμὸς εἰς τὸ ἐπί τε δυνάμει καὶ πλούτῳ μακαριζόμενόν ποτε ἔθνος ἐκεῖνο, εἰς τὴν ἐπὶ εὐνομίᾳ φημιζομένην ποτὲ ἐκείνην πολιτείαν, εἰς τὴν κομψὴν καὶ διὰ τὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα ἐπαινουμένην ποτὲ ἐκείνην πόλιν, εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, τόν ποτε ἕνεκα σοφίας μεγάλως θαυμαζόμενον· ἰδοὺ, ὁποῖά τινα ἀπέβησαν τοῦ πολυθρυλλήτου φωτισμοῦ τὰ ἀποτελέσματα! Ἀλλ', ὦ καλοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες φαντάζεσθε, ὅτι ἐξηρευνήσατε τὰ ἀνεξερεύνητα κρίματα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξιχνιάσατε τὰς ἀνεξιχνιάστους ὁδοὺς αὐτοῦ, νομίζετε, ὅτι κατενοήσατε πάντα τῆς θείας προνοίας τὰ μυστήρια, καὶ πάντα τὸν βαθὺν πλοῦτον τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ὅστις πανσόφως οὕτως, καὶ οὐχὶ ἄλλως τὰ πάντα διέταξε; Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, καὶ τίς αὐτοῦ σύμβουλος ἐγένετο, ὃς συμβιβᾷ αὐτόν; ἢ πρὸς τίνα συνεβουλεύσατο, καὶ συνεβίβασεν αὐτόν; (α)

Ἀλλ' ὅμως ἂς ἀποδώσωμεν εἰς τούτους κατά τι καὶ δίκαιον· ἂς ὁμολογήσωμεν, ὅτι οἱ οὕτως ἐνθέρμως κατὰ τοῦ φωτισμοῦ καταφερόμενοι, καὶ, ὅση δύναμις, καταπολεμοῦντες αὐτὸν, πολλάκις οὔτε ἀλόγως, οὔτε μάτην πρὸς αὐτὸν ἀντιμάχονται, ὅταν φωτισμὸν τοιοῦτον ἐννοῶσι τὸν ψευδώνυμον, τὸν καταχρηστικῶς μὲν οὕτω καλούμενον, τῆς τοῦ σκοτισμοῦ δὲ μᾶλλον ἐπωνυμίας ἄξιον ὄντα. Διότι τῳόντι δύο εἴδη φωτισμοῦ ὑπάρχουσιν· ὁ μὲν, ἔργον ἔχων νὰ πλουτίζῃ τὸν νοῦν διὰ γνώσεων, αἵτινες ὑπηρετοῦσι μᾶλλον τὴν σωματικὴν τοῦ ἀνθρώπου φιλαυτίαν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐνεργοῦσι τῆς καρδίας τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν κλίσιν εἰς τὸ ἀγαθόν· καὶ οὗτος εἶναι ὁ ψευδώνυμος φωτισμός· ὁ δ' ἕτερος, ὁ ἀληθὴς καὶ γνήσιος, ὅστις κοσμῶν τὸν νοῦν διὰ τῆς γνώσεως τῶν ὠφελιμωτάτων ἀληθειῶν, ἐνασχολεῖται μάλιστα εἰς τὸ διευθύνειν τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀγαθοῦ. Ὅθεν οἱ τοιοῦτοι, ὅταν καταφέρωνται κατὰ τοῦ πρώτου εἴδους τοῦ φωτισμοῦ, ἔχουσι δίκαιον· διότι εἶναι μόνον κατ' ἐπιφάνειαν· λάμψιν μὲν ἔχει ἀπαστράπτουσαν, δύναμιν δὲ φωτιστικὴν οὐδεμίαν.

Ἕτεροι δέ τινες, μετριώτεροι μὲν τῶν πρώτων, ἀλλὰ μὴ πειθόμενοι καὶ, ὅλως, ὅτι ὁ φωτισμὸς τοῦ πνεύματος ἐν γένει καὶ ἀπολύτως εἶναι καὶ εἰς ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων

(α) Ἠσ. μ'. 13. 14.

ἰδία, καὶ εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς σωτήριος καὶ πρόξενος εὐδαιμονίας, καὶ φοβούμενοι, μὴ φέρῃ μᾶλλον ζημίαν, ἐάν τις φροντίζῃ νὰ φωτίσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς κατωτέρας τάξεως πολίτας ἐξίσου, ὡς καὶ τοὺς πλουσιωτέρους καὶ ἐπισημοτέρους, ἐπιθυμοῦσι νὰ μὴ βλέπωσιν αὐτὸν ἐξαπλούμενον πανταχοῦ καὶ εἰς πάντας, ἀλλ' ἐντὸς ὁρίων τινῶν κατεχόμενον. Καὶ οἱ δεύτεροι οὗτοι ἀπατῶνται ἀπάτην οὐχὶ μικράν· διότι ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ πάντες οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα ἴσοι, πάντες τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τέκνα, πάντες τὰ αὐτὰ πνευματικὰ χαρίσματα πεπροικισμένοι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἄλλα ὅρια δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ, εἰ μὴ τὰ ὁποῖα ἡ θεία σοφία ἔθηκεν εἰς αὐτόν· διὰ τοῦτο ἄλλη τοῦ φωτισμοῦ διάκρισις δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν πνευμάτων, εἰ μὴ τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Θεὸς εἰς τῶν πνευμάτων τὴν φύσιν ἔταξεν. Ὅτε ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ θεάνθρωπος σωτὴρ, ἠθέλησε νὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον, δὲν μετέδωκε τὴν διδασκαλίαν τῆς θείας σοφίας κατ' ἐξοχὴν εἴς τινας τάξεις τοῦ λαοῦ, εἰς τοὺς οἴκους μόνον τῶν πλουσίων πορευόμενος, καὶ εἰς τὰς σχολὰς τῶν πεπαιδευμένων καὶ σοφῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ· ἀλλὰ δημοσίᾳ ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, λέγων. Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα (α), καὶ παῤῥησίᾳ ἐκήρυττε τὴν οὐράνιον αὐτοῦ διδασκαλίαν, παραλαβὼν ἐκ τῆς κατωτάτης καὶ πτωχοτάτης τάξεως τοῦ λαοῦ τοὺς θεοφωτίσους αὐτοῦ μαθητὰς, οἵτινες καὶ αὐτοὶ, ὡς ὁ διδάσκαλος, ἀνεξαιρέτως καὶ πρὸ τῶν θρόνων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, καὶ πρὸ τῆς καλύβης τοῦ χωρικοῦ, ἐξήπλουν τὸ φωτιστικὸν τοῦ εὐαγγελίου κήρυγμα. Καὶ τρανῶς ἄρα ἀπέδειξεν οὕτως ὁ τὸν κόσμον ἐλθὼν νὰ φωτίσῃ σωτὴρ, ὅτι αἱ ὑψηλόταται ἀλήθειαι, ὁ λαμπρότατος τοῦ πνεύματος φωτισμὸς, ἁρμόζουσιν ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς πρώτους, καὶ εἰς τοὺς ἐσχάτους ἐν τῷ κόσμῳ.

Διὰ τί δὲ ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς τοῦ φωτισμοῦ σωτηρίου δυνάμεως καὶ ἐπιῤῥοῆς ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων; Δὲν εὑρίσκομεν μυρίας ταύτης ἀποδείξεις καὶ ἄπειρα παραδείγματα ἐν τῇ ἱστορίᾳ; Οἱ ἀμαθεῖς λαοὶ εἶναι πάντοτε διὰ τὴν ἀπειρίαν οἱ μᾶλλον εὐάλωτοι καὶ εὐόλισθοι εἰς τὸ κακόν. Καὶ περιπίπτουσι μὲν ἐνίοτε καὶ οἱ ἐν ἐπιστήμαις καὶ τέχναις ἀκμάζοντες λαοὶ εἰς διαφόρους ἠθικὰς παρεκτροπὰς, ἀλλὰ ταχέως ἐπανέρχονται πάλιν μετ' αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας εἰς τὴν τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου ὁδόν· ὡσαύτως καὶ ὁ σοφὸς ἄνθρωπος, ἥττων πρὸς καιρὸν γινόμενος τῆς ἀπερισκεψίας, παρεκτρέπεται ἐνίοτε τοῦ καθήκοντος· ἀλλ' εὐθὺς πάλιν εἰς ἑαυτὸν συνελθὼν, μετανοεῖ καὶ διορθοῦται. Τοὐναντίον δὲ, τὰ ἀμαθῆ καὶ ἀπαίδευτα ἔθνη τότε μόνον ἀπεκδύονται τὴν βαρβαρότητα καὶ ὠμότητα, μετὰ τῆς ὁποίας συζῶσιν, ὅταν καταυγασθῇ τὸ πνεῦμα αὐτῶν ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἐπιστήμης, καὶ ἐξημερωθῶσι τὰ ἄγρια αὐτῶν ἤθη.

Ὅσον μᾶλλον τὸ πνεῦμα φωτίζεται, τοσοῦτον σαφέστερον καταμανθάνει τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπην. Ὁ ἐθνικὸς, ἀπαίδευτος μὲν ἔτι παντάπασιν ὤν, κάμπτει γόνυ ἐνώπιον ξύλων καὶ λίθων καὶ νεκρῶν καὶ ἀψύχων ξοάνων, τὰ ὁποῖα ἀποκαλεῖ θεούς· παιδευθεὶς δὲ, τὰ μὲν ξύλα καὶ τοὺς λίθους καταφρονεῖ, ἀτενίζει δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν μεγαλοπρεπῶς ἀνατέλλοντα ἥλιον, καὶ εἰς αὐτὸν προσφέρει τὴν νενομισμένην λατρείαν· ἐὰν δὲ φωτισθῇ ἐπὶ πλέον, κατανοεῖ, ὅτι καὶ ὁ ἥλιος κατὰ τὴν περιφορὰν αὐτοῦ ὑπόκειται εἰς ἀμετατρέπτους τινὰς νόμους, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα· ὅθεν καὶ τρέπεται εἰς ἀγνώστων θεῶν προσκύνησιν· ὅταν δὲ καταξιωθῇ νὰ περιλαμφθῇ ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἐκ τῆς ζοφώδους πλάνης τότε ἀνακύπτων, παριστᾷ ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον, τὴν λογικὴν λατρείαν εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἐν τριάδι ὑμνούμενον Θεόν, τὸν ὕψιστον καὶ δημιουργὸν τοῦ παντός.

Ὁ ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος ἄνθρωπος εἶναι μὲν εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος· ἀλλ' ὅσον μᾶλλον τὸ πνεῦμα αὐτοῦ φωτίζεται, τοσοῦτον μᾶλλον ὁδηγεῖται καὶ τὰ πρὸς Θεὸν καθήκοντα ἐν ἐπιγνώσει νὰ ἐκπληροῖ, καὶ τὴν ἀρετὴν νὰ ἐξασκῇ οὐχὶ πλέον ὑπὸ φόβου ἢ ἀνθρωπαρεσκείας, ἀλλὰ διότι ἐν αὐτῇ ὁρίσταται τοῦ ἀθανάτου αὐτοῦ πνεύματος ἡ ἀξία.

Ὁ ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος ἄνθρωπος ἀπολαύει μὲν παντοίων καὶ ποικίλων ἡδονῶν, ἀλλ' ἡ ἐπὶ γῆς εὐδαιμονία αὐτοῦ εἶναι περιωρισμένη, ὡς καὶ ἡ γνῶσις αὐτοῦ· ἀγαπᾷ καὶ ἀσπάζεται αἰσθητὰς ἡδονὰς, καὶ ταύτας τιμᾷ μᾶλλον τῶν νοητῶν καὶ πνευματικῶν, πρὸς τὰς ὁποίας φαίνεται ἔτι, οὕτως εἰπεῖν, ἀναίσθητος (Ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι (α))· τέρπεται δὲ εἰς ἐπιγείων

(α) Ἰωάν. ιβ'. 46.

(α) Πρὸς Κορινθ. Β'. 8. 11.

ἀγαθῶν ἀπολαύσεις, ἀρέσκεται εἰς λαμπρὰ καὶ πολυτελῆ ἱμάτια, εὐφραίνεται εἰς βρώματα ἡδέα, καὶ εἰς δοξάρια μάλιστα ἀγάλλεται. Ὁ δὲ πεφωτισμένος τὸ πνεῦμα, καὶ ἂν μὴ καταφρονῇ τῶν ἐπιγείων ἡδονῶν, εὑρίσκει ὅμως ἀνωτέραν τινὰ εὐφροσύνην νὰ ἐπασχολῇ τὸν νοῦν οὐχὶ μόνον εἰς τὰ φθαρτὰ ταῦτα καὶ ὑλικά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄφθαρτα ἐκεῖνα καὶ πνευματικά, εἰς τὴν ἐναργεστέραν ἐπίγνωσιν τοῦ ὄντος, καὶ τὴν παρ' αὐτῷ εὐδοκίμησιν.

Τοιαῦτα λοιπὸν ἀναντίρρητα καὶ πάσης ἀμφιβολίας ἀνώτερα ἀποδεικνύονται τὰ ἀγαθά, τῶν ὁποίων παραίτιος γίνεται ὁ φωτισμὸς καὶ εἰς ἕκαστον ἰδίᾳ, καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν γένει, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων ἀγαθουργὸς αὐτοῦ ἐπιῤῥοή· διότι δι' αὐτοῦ, καθὼς εἴδομεν, δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν τελειότητα, εἰς τὴν ὁποίαν, καθὸ ἀθάνατα ὄντα, προωρίσθημεν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ, ὅμοιοι αὐτοῦ γινόμενοι, κατὰ τὴν δοθεῖσαν εἰς ἡμᾶς παρὰ τοῦ Κυρίου ἐντολήν· Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι (α). Τὸ σῶμα, ὅσον ἂν ἐπιμεληθῶμεν καὶ κοπιάσωμεν, οὐδέποτε θέλομεν δυνηθῆ νὰ ἐξευγενίσωμεν· εἶναι πάντοτε ὕλη φθαρτή, σὰρξ μαραινομένη, ἄνθος χόρτου ξηραινόμενον—(Πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου, ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν (β))· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, τὸ ἀθάνατον πνεῦμα, τοῦτο μόνον καὶ δυνάμεθα, καὶ ὀφείλομεν νὰ ἐξευγενίσωμεν, ὡς τὸ μόνον τῆς προωρισμένης τελειότητος δεκτικὸν, καὶ μόνον αἰώνιον.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἄρα ἀναγκαίως ἐξάγεται, ὅτι καθῆκον ἀπαραίτητον μᾶς ἐπιβάλλεται οὐχὶ μόνον ἀδιαλείπτως καὶ μετὰ προθυμίας ν' ἀγωνιζώμεθα εἰς τὸν τοῦ ἰδίου ἡμῶν πνεύματος φωτισμὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους μετάδοσιν καὶ πλατυτέραν ἐξάπλωσιν αὐτοῦ. Συνίσταται δὲ κυρίως ὁ φωτισμὸς οὐχὶ εἰς τὸν ἄφθονον πλοῦτον πολλῶν καὶ παντοδαπῶν γνώσεων, εἰς τὴν ἄπειρον ποικίλων ἐπιστημῶν σωρείαν· ἀλλ' εἰς τὴν ἀκριβῆ περὶ τῶν πραγμάτων ἰδέαν, εἰς τὴν ὀρθὴν σκέψιν καὶ νόησιν. Ἡ μάθησις συντελεῖ εἰς τὴν σκέψιν, καὶ αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας ὡς φιλόπονος μέλισσα πρέπει νὰ συνάγωμεν, μᾶς χρησιμεύουσιν ἔπειτα οἱονεὶ ὄργανά τινα τῆς σκέψεως καὶ τῆς νοήσεως. Διὰ τοῦτο χρέος ἔχομεν, καὶ μάλιστα χριστιανικὸν, νὰ συνεργῶμεν παντὶ σθένει, ὥστε ἡ μὲν διδασκαλία κοινὴ νὰ καταστῇ εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς πτωχοτάτους, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐκ τῆς ταπεινῆς τάξεως· αἱ δὲ ψευδεῖς καὶ βλαβεραὶ περὶ τῶν ὄντων ἰδέαι νὰ ἐξαλειφθῶσι πρόῤῥιζοι ἀπὸ πάντων ἐν γένει, παίδων τε καὶ ἀνδρῶν. Μὴ νομίσωμεν, ὅτι τότε μόνον ἐκπληροῦμεν χριστιανικὸν καθῆκον, ὅταν δίδωμεν εὐτελῆ τινα ἐλεημοσύνην εἰς ἐπαίτην, ὅστις μόλις δύναται ν' ἀγοράσῃ ἀντ' αὐτῆς σκέπασμα, προφυλάττον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ παγετοῦ τῆς νυκτός· μὴ νομίσωμεν, ὅτι τότε μόνον πράττομεν χριστιανικὴν ἀρετὴν, ὅταν τρέφωμεν τὸν πεινῶντα, ὅταν ἐνδύωμεν τὸν γυμνὸν τὰ παλαιὰ καὶ περιττὰ ἡμῶν ἐνδύματα· ὦ πόσον μικρὰ εἶναι ἡ ἀγαθουργία ἡμῶν αὕτη· εὐεργετοῦμεν μόνον τὸ σῶμα τοῦ πεινῶντος καὶ τοῦ γυμνοῦ, καὶ τοῦτο πρὸς ὥραν· τὸ δὲ πνεῦμα αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξελέχθη καὶ προωρίσθη εἰς τὴν αὐτὴν μεθ' ἡμῶν ἀθανασίαν, παραμελοῦντες ἀφώτιστον, ἀπαρνούμεθα εἰς αὐτὸ τὴν ὀφειλομένην χειραγωγίαν, ἔτι μᾶλλον εἰς αὐτὸ ἀναγκαίαν οὖσαν πρὸς τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν, ἢ ὅσον εἰς τὸν πεινῶντα καὶ τὸν γυμνὸν ὁ ἄρτος καὶ τὸ ἱμάτιον.

Ἐξαιρέτως δὲ ὀφείλομεν νὰ ἐξαπλῶμεν τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν παίδευσιν εἰς τὴν εὐαγῆ νεολαίαν, ἐὰν θέλωμεν ἀσφαλέστατα ἅμα καὶ τελεσφορώτατα νὰ συνεργῶμεν εἰς τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος φώτισιν καὶ ἐξευγένισιν. Τῆς νεολαίας τὸν νοῦν ἐπισκοτίζει μάλιστα καὶ ἀπάτη ἐκ τῆς ἀπειρίας, καὶ πρόληψις ἐκ τῆς ἀγωγῆς, καὶ σφαλερὰ περὶ τῶν πραγμάτων κρίσις· τὰ ὁποῖα ταῦτα, ἐὰν παραμεληθῶσι κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἀνατροφὴν, θέλουσιν ἔπειτα ἀποδείξει εἰς τὴν κοινωνίαν πολίτας πλήρεις ἐλαττωμάτων καὶ κακιῶν, ἀχρήστους καὶ εἰς ἑαυτοὺς, καὶ εἰς τὸν πλησίον. Καὶ διὰ λόγων λοιπὸν καὶ συμβουλῶν, καὶ δι' ἔργων καὶ διὰ χρημάτων ὀφείλομεν κατὰ πάντα τρόπον νὰ συμπράττωμεν εἰς τὴν πρόοδον τῶν σχολείων, τῶν ἱερῶν τούτων καταγωγίων τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, φροντίζοντες, ὅπου μὲν ἐλλείπουσι, περὶ τῆς συστάσεως αὐτῶν· ὅπου δὲ εἶναι ἀτελῆ, περὶ τῆς κατὰ τὸ δέον βελτιώσεως αὐτῶν καὶ τελειοποιήσεως· ὅπου δὲ μάλιστα εὐδοκιμοῦσι, περὶ τῆς ςερεώσεως καὶ διατηρήσεως αὐτῶν, διὰ νὰ διδαχθῶσι πολλοὶ, καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν εὐλογία διαχυθῇ ἐπὶ πολλούς. Διδασκαλία δὲ πρέπει νὰ ἐξαπλοῦται ἐκ τῶν σχολείων τούτων ἡ

(α) Ματ. ἑ. 48.
(β) Ἰακώβ. α. 24.

ὑγιαίνουσα, ἡ μορφοῦσα τὸ λογικὸν, ἡ ῥυθμίζουσα τὰ ἤθη, ἡ ἀπαλλάττουσα τῆς δεισιδαιμονίας· βιβλία δὲ καὶ συγγράμματα νὰ παραδίδωνται εἰς τῆς νεολαίας τὰς χεῖρας οὐχὶ τὰ τὸ ἦθος καὶ τὸ πνεῦμα ἀποκτείνοντα, ἀλλὰ τὰ ὄντως τὸν μὲν νοῦν φωτίζοντα, τὴν δὲ καρδίαν μορφοῦντα καὶ διαπλάττοντα. Τὰ βιβλία δικαίως λογίζονται ὡς ἀξιόλογά τινα ὄργανα, διὰ τῶν ὁποίων τάχιστα μεταδιδόμενον κοινοποιεῖται τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν· ὅθεν καὶ δὲν πρέπει ν' ἀδιαφορῶμεν περὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν· διότι τὸ μὲν καλὸν βιβλίον εἶναι πολλάκις ὁ εὐεργετικώτατος τοῦ ἀνθρώπου φίλος, ἀναπληρῶν παρ' αὐτῷ τὴν μετὰ τῶν σοφῶν καὶ ἐξόχων ἀνδρῶν ζῶσαν ἀναςροφήν· τὸ δὲ κακὸν, ὁ βλαβερώτατος αὐτοῦ ἐχθρὸς, ὁ καταστρέφων τὰ ὑπὸ τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας οἰκοδομηθέντα.

Ὀφείλομεν δὲ πρὸ πάντων, τὸν ἀληθῆ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος φωτισμὸν ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν, νὰ στηρίζωμεν καὶ νὰ κρατύνωμεν τὴν νεολαίαν εἰς τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν χριστιανικῆς θρησκείας τὴν θείαν καὶ ὑψηλὴν διδασκαλίαν, ἥτις εἶναι τῆς αἰωνίου ἡμῶν σωτηρίας ἡ πηγή· διότι τὰ ἱερὰ τῶν ἁγίων γραφῶν βιβλία, τὰ θεόπνευστα καὶ ὠφέλιμα πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν, αὐτὰ μόνον δύνανται νὰ μᾶς σοφίσωσιν εὐθὺς ἐκ παίδων, καὶ ἡ δήλωσις τῶν ἐν αὐτοῖς λόγων τοῦ Θεοῦ νὰ μᾶς φωτίσῃ καὶ συνετίσῃ εἰς σωτηρίαν. Τῆς θείας δὲ ταύτης διδασκαλίας αἱ φωτοβόλοι ἀκτῖνες ἔχουσι προςέτι καὶ τοῦτο ἴδιον, ὅτι διασκεδάζουσαι ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἡμῶν τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας, εἰςπέμπουσι φωτισμὸν, εἰς ἐναρέτους πράξεις καρποφορώτατον, καὶ λάμποντα φωτεινότατα ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος, λέγει τὸ θεόπνευστον στόμα τοῦ διδασκάλου τῶν ἐθνῶν Παύλου, ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ (α). Εἰλικρινὴς καὶ ἀνυπόκριτος εὐσέβεια· ἀγαθότης καὶ φιλανθρωπία πρὸς πάντας, οὐχὶ μόνον φίλους, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ πρὸς ἐχθρούς· δικαιοσύνη αὐστηρὰ, πᾶσαν ἀποστρεφομένη πλεονεξίαν· ἀλήθεια καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, εἶναι τὰ βέβαια καὶ ἀψευδῆ σημεῖα, ἀπὸ τῶν ὁποίων γινώσκομεν τὸν ἀληθῆ φωτισμόν· εἰς ὅντινα ταῦτα δὲν ὑπάρχουσιν, ἐκεῖνος ἂς μὴ καυχᾶται, ὅτι ἔχει πεφωτισμένον τὸ πνεῦμα.

(α) Πρὸς Ἐφεσ. ἑ. 9.

Συνιδόντες λοιπὸν ἤδη, τίς ὁ ἀληθὴς καὶ σωτήριος φωτισμὸς, καὶ τίνα τὰ ἐξ αὐτοῦ προερχόμενα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἀγαθὰ, ἔτι δὲ καὶ τὸ καθῆκον τοῦ νὰ συντελῶμεν εἰς τὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διάδοσιν αὐτοῦ, ἂς ἀγωνιζώμεθα πάντες, ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας δυνάμεως, εἰς τὸν εὐγενῆ τοῦτον σκοπόν· ἡ δὲ ἐπιτυχία αὐτοῦ τὴν μὲν κλεινὴν ἡμῶν πατρίδα θέλει πάλιν ἀνυψώσει εἰς τὸν τῆς ἀρχαίας αὐτῆς δόξης κολοφῶνα, τὰ δὲ τέκνα αὐτῆς θέλει ἀναδείξει ἀπογόνους γνησίους τῶν ἀθανάτων ἐκείνων προγόνων, οἵτινες ἐμεγαλύνθησαν κυρίως, διότι ἐκαλλιέργησαν τὰ σπέρματα τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης, καὶ μετέδωκαν αὐτὰ εἰς ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοιοῦτον ἀγαθὸν χωρὶς τῆς θείας ἀντιλήψεως εἶναι δύσκολον, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ, ἂς ἐπικαλώμεθα πάντοτε μετὰ πεποιθήσεως τὴν θείαν ταύτην ἀρωγὴν, λέγοντες ἕκαστος τὸ Δαυϊτικὸν ἐκεῖνο· Σὺ, Κύριε, φωτιεῖς λύχνον μου, ὁ Θεός μου φωτιεῖ τὸ σκότος μου (α).

Η ΧΗΡΑ ΤΗΣ ΖΕΧΑΡ.

Ὁ Καδῆς τῆς Ζεχὰρ, Βενδεχὴρ καλούμενος, συνήντησέ ποτε χήραν τινὰ, ἥτις ἤλαυνε τὸν πρὸ αὐτῆς ὄαδίζοντα ὄνον της, καὶ ἔκλαιεν ὁλονὲν « διὰ τὶ κλαίεις, πτωχὴ γύναι; τὴν λέγει.— « Ναὶ! πτωχὴ γυνὴ! » ἀπεκρίθη αὕτη δακρυῤῥοοῦσα· « ὁ ὄνος οὗτος, ὁ κενὸς οὗτος σάκκος, ὅστις ἐπ' αὐτοῦ κεῖται, καὶ ἡ στόλη, ἥτις περικαλύπτει τὴν γυμνότητά μου, ταῦτα εἶναι τὰ μόνα λείψανα τῆς περιουσίας μου· πάντα δὲ τὰ ἐπίλοιπα μοῦ τὰ ἀφῄρεσεν ὁ Καλίφης. » — « καὶ εἰς τί συνίστατο ἡ ἐπίλοιπος περιουσία σου; » ἠρώτησεν ἔκθαμβος ὁ Βενδεχήρ.— εἶχον μικράν τινὰ ἔπαυλιν· αὕτη ἦτον ἡ κληρονομία τῶν προπατόρων τοῦ ἀποθανόντος ἀνδρός μου καὶ τῶν ἰδικῶν μου· αὕτη ἦτο κτῆμα προσφιλὲς εἰς ἡμᾶς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο· ἐνταῦθα ἐγεννήθημεν καὶ ἀνετράφημεν· ἐνταῦθα ἔλαβε τὴν ἀρχήν της ἡ κοινὴ ἡμῶν τρυφερὰ ἀγάπη· ἐνταῦθα τέλος πάντων συνεζεύχθημεν καὶ ἀπηλαύσαμεν τὴν γλυκεῖαν εὐχαρίστησιν ἀδόλου ἀγάπης καὶ ἀκαμάτου φιλοπονίας. Μά-

(α) Ψαλμ. ιζ'. 29.

λιστα δὲ πνέων ἤδη τὰ λοίσθια ὁ ἀγαθὸς σύζυγός μου μὲ παρεκάλεσε νὰ φροντίσω, ὥστε τὸ μικρόν μας τοῦτο κτῆμα, τὸ ὁποῖον μᾶς εἶχον καταλίπει οἱ πατέρες ἡμῶν, νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς οὐδένα ἄλλον, εἰμὴ εἰς τὸν υἱόν μας, ὅστις ἴσως τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Καλίφου χύνει τὸ αἷμα αὐτοῦ, μαχόμενος ὑπὲρ τοῦ κυρίου του, ὅστις ἀφαιρεῖ τῆς μητρός του τὰ πάντα » « καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, ἠρώτησεν ὁ Καδῆς, ἔλαβεν ὁ Καλίφης τὸ γήπεδόν σου τοῦτο; « διότι θέλει νὰ οἰκοδομήσῃ ἐν αὐτῷ λαμπρόν τι παλάτιον » ἀπεκρίθη ἡ χήρα. Πανάγαθε Θεέ! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Καδῆς· ὁ ἄπληστος οὗτος ἔχει τοσαῦτα παλάτια καὶ ἀγροκήπια, καὶ διὰ μίαν μόνον φαντασίαν, ἵνα ἔχῃ ἓν ἔτι περισσότερον, ἀποδιώκει πτωχὴν γυναῖκα ἀπὸ τὸ ἴδιον αὐτῆς κτῆμα! « καὶ ὁποίαν ἀντὶ τούτου ἀποζημίωσιν σοὶ ἔδωκεν; » ἠρώτησεν ὁ Βενδεχήρ.— « ἀποζημίωσιν; οὐδεμίαν » ἀπεκρίθη ἡ χήρα· « κατ' ἀρχὰς μοὶ προσέφερε μικράν τινα χρηματικὴν ποσότητα· ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ δὲν ἤθελον νὰ πωλήσω τὸ τοσοῦτον προσφιλές μοι ἀγροκήπιον, μοῦ τὸ ἀφήρπασε διὰ τῆς βίας. » — Καὶ δὲν παρέστησας εἰς αὐτὸν τὴν λυπηρὰν καὶ δεινὴν θέσιν σου; » ἐπρόσθεσεν ὁ Καδῆς· « προσέπεσα κατὰ γῆς ἐνώπιον του, ἀπεκρίθη ἡ χήρα φλογερὸν δάκρυ χέουσα, κατέβρεξα τοὺς πόδας του μὲ τὰ δάκρυα μου, τὸν παρεκάλεσα, τὸν καθικέτευσα, καὶ, τέλος, τῷ εἶπον πᾶν ὅ,τι ὁ πόνος, ἡ θλίψις, καὶ ἡ ἀπελπισία μου μοὶ ἐνέπνευσαν· » καὶ ἡ γυνὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπὸ τῶν συνεχῶν λυγμῶν·— ἡ δὲ ἱκεσία σου αὕτη οὐδόλως ἐπενήργησεν ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ; ἠρώτησε ὁ Καδῆς συμπάσχων·— « μὲ ἀπέπεμψε μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν σκληρότητα » ἀπήντησεν αὕτη δακρυρροοῦσα. Ὁ Βενδεχὴρ ἀνέβλεψε τότε πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναστενάξας ἐκ βάθους καρδίας, « Παντοδύναμε, λέγει, πάτερ τῶν ἀνθρώπων! Σὲ ἀντιπροσωπεύει οὗτος ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ δύναται ν' ἀποπέμπῃ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκείνους, οἵτινες δὲν ζητοῦσιν ἄλλο τι, εἰμὴ ὅ,τι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἐπιείκεια ἀπαιτεῖ· ἐν' ᾧ σὺ ἀνέχεσαι μετὰ μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς τὰς ἀνεπιεικεστάτας καὶ ἀδικοτάτας τῶν θνητῶν δεήσεις; Γυνὴ! εἶπε μὲ σπουδαῖον καὶ σταθερὸν τόνον φωνῆς μετὰ τὴν σιωπηλὴν ταύτην παῦσιν. Ἄφησέ μοι τὸν ὄνον σου καὶ τὸν σάκκον ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον, καὶ ἀκολούθει μοι μακρόθεν· ἰσχύω μικρόν τι παρὰ τῷ Καλίφῃ· ποῦ εἶναι ἤδη οὗτος; « τὴν στιγμὴν ταύτην, εὑρίσκεται οὗτος, ἀπεκρίθη ἡ χήρα, εἰς τὸ ἀγροκήπιον, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ὠνόμαζον ἰδικόν μου. Ἀλλὰ τί θέλεις τὸν ὄνον; « ἔσο ἄφροντις περὶ τούτου, καὶ ἀκολούθει μοι ἐπρόσθεσεν ὁ Καδῆς, ὅστις ἔλαβεν ἀμέσως τὸν ὄνον καὶ ἔδραμε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Καλίφου· — ὁ δὲ Καλίφης ὑποδεχθεὶς καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν φιλικῶς « πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου δὲν σὲ εἶδον, Βενδεχήρ, λέγει πρὸς αὐτὸν, καὶ πῶς συνέπεσεν ἤδη εἰς τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ σὲ ἴδω; — Ὑψηλότατε ἐξάρχων τῶν πιστῶν, ἀπήντησεν ὁ Βενδεχήρ, τὴν στιγμὴν ταύτην ὡμίλησα πτωχήν τινα γυναῖκα ἀπὸ τὴν ὁποίαν. . . . . « συμπεραίνω τί θέλει ἀκολουθήσει, διέκοψεν αὐτὸν ὁ Καλίφης μὲ σπουδαῖον τόνον, καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσω τι περιπλέον· ἡ σκληροτράχηλος ἂς τιμωρηθῇ ἤδη αὐστηρῶς διὰ τὴν αὐθάδη διαγωγήν της· ἢ μήπως δὲν κεῖται ἐπ' ἐμοὶ νὰ διατάσσω αὐθαιρέτως περὶ τῆς περιουσίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν ὑπηκόων μου; » « ἡ δύναμίς σου ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπεκρίθη ὁ Καδῆς, εἶναι βεβαίως μεγάλη καὶ ἀπεριόριστος· ἀλλ' οὐδ' ἀπαιτεῖ πλέον ἡ πτωχὴ χήρα νὰ τῇ ἐπιστραφῇ τὸ πρῴην κτῆμά της, ἀπαιτεῖ δὲ μόνον μικράν τινα ἀνάμνησιν, καὶ ἂν μοὶ τὸ συγχωρῇς θέλω πληρώσει γῆς τὸν σάκκον τοῦτον, συμφώνως μὲ τὴν ἐπιθυμίαν της. » « Τοῦτο δύναται νὰ τὸ λάβῃ, ἀπεκρίθη ὁ Καλίφης μειδιῶν, καὶ δέκα σάκκους μάλιστα πλήρεις γῆς ἂν ἤθελε. Ὁσονούπω, Βενδεχὴρ, δὲν θέλεις γνωρίζει πλέον τὸν τόπον τοῦτον. Ἐνταῦθα μὲν θέλει ἀνεγερθῇ μεγαλοπρεπὲς παλάτιον, ἐκεῖ δὲ θέλει καθωραΐζει τὴν πρόσψιν αὐτοῦ καταρράκτης, καὶ μακρότερον ἐκεῖσε θέλει ἀνυψοῦσθαι ὑψηλότατος Πύργος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δύναταί τις νὰ ἐπιβλέπῃ ὁλόκληρον τὸν τόπον· » « οὕτως; » ὑπέλαβεν ὁ Βενδεχὴρ, ὅστις ἐν τοσούτῳ εἶχε πληρώσει γῆς τὸν σάκκον· « τὸ ἔργον μου ὁσονούπω θέλει εἶσθαι τετελεσμένον, ὑψηλότατε ἐξάρχων τῶν πιστῶν, καὶ λοιπὸν συγχώρησόν μοι νὰ ἀποτείνω πρὸς σὲ ἀκόμη μίαν παράκλησιν, ἥτις ἐπίσης ὡς καὶ ἡ πρώτη εἶναι λίαν ἀσήμαντος » « ἔσται σοι συγκεχωρημένον » ἐπρόσθεσεν ὁ Καλίφης· « ὁ σάκκος ἐπληρώθη γῆς, ἐξηκολούθησεν ὁ Βενδεχὴρ, καὶ ἤδη, Μεγαλειότατε ἐξάρχων τῶν πιστῶν, καθικετεύω βοήθησόν μοι, ἵνα φορτώσω αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄνου· » « ὁποία ἀλλόκοτος παράκλησις! ἀνέκραξε μετ' ἀγανακτήσεως ὁ Καλίφης· πῶς δύνασαι νὰ ἀπαιτήσῃς τοῦτο παρ' ἐμοῦ; προσκάλεσον ἕνα ἐκ τῶν δούλων μου, καὶ ἂς σὲ βοηθήσῃ. » « Συγχώρησον, ἐξάρχων τῶν πιστῶν, ἐπανέλαβεν ὁ Καδῆς, ἵνα ἐξαιτήσωμαι παρὰ σοῦ καὶ ταύτην ἀκόμη τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν σὲ καθικετεύω ταπεινῶς νὰ μὴ μὲ τὴν ἀπαρνηθῇς. » — « Παράφρων! ἀνέκραξε πάλιν ὁ Καλίφης· τὸ φορτίον τοῦτο εἶναι λίαν βαρὺ δι' ἐμέ! » λίαν βαρύ; εἶπεν ὁ Καδῆς· ὁ πλήρης γῆς οὗτος σάκκος σοὶ φαίνεται λίαν βαρύς, ἐλάχιστον τμῆμα τοῦ γηπέδου, ἐφ' οὗ ἱστάμεθα; ὦ Κύριε! Καὶ δὲν φρίττεις ἀναλογιζόμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν θέλεις παρασταθῇ ἐνώπιον τοῦ ἀδυσωπήτου ἐκείνου καὶ ἰδικοῦ σου καὶ ἡμετέρου δικαστοῦ, καὶ καθ' ἣν οὐ μόνον ὁ πλήρης γῆς οὗτος σάκκος, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸ ἀγροκήπιον, μεθ' ὅλων τῶν παλατίων καὶ τῶν πύργων, τοὺς ὁποίους ἐπ' αὐτῷ θέλεις ἀνεγείρει μεθ' ὅλων τῶν δακρύων, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ δυστυχεῖς κατέβρεξαν αὐτὸ ἐξ αἰτίας σου, ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ φορτίον πολλῷ τῷ μέτρῳ βαρύτερον καὶ χαλεπώτερον διὰ τὴν ψυχήν σου; ἐπὶ τῆς γῆς εἶσαι βεβαίως ἀπεριόριστος ἄρχων καὶ κύριος· ἓν μόνον νεῦμά σου ἀρκεῖ, ἵνα συντέμῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μία μόνη λέξις σου χιλιάδας ἀνθρώπων κατακρημνίζει εἰς τὴν δυστυχίαν. Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καθ' ἣν θέλεις παρασταθῆν εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς δούλους σου τάξιν· « εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς δούλους μου τάξιν; » ἠρώτησεν ὁ Καλίφης: — « ἀλλ' ἀπατῶμαι· ἐπανέλαβε πάλιν τὸν λόγον ὁ Βενδεχήρ· ἡ ἐνταῦθα μεγαλητέρα σου προτίμησις καὶ ὑπεροχὴ θέλει σὲ καταντήσει εἰς μεγαλητέρας ἐκεῖ βασάνους καὶ ἀλγηδόνας· διότι, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἔχεις ἀσυγκρίτως μεγαλήτερον τῶν ἄλλων κύκλον ἐνεργείας, δὶ ἀσυγκρίτως τιμιώτερα καὶ πλειότερα ὀφείλεις καὶ νὰ ἀπολογηθῇς ἐκεῖ. Διότι ἕκαστος μὲν τῶν ὑπηκόων σου ὀφείλει νὰ δώσῃ λόγον ἐνώπιον τοῦ ἀδυσωπήτου ἐκείνου δικαστοῦ, μόνον δὶ ὅσα αὐτὸς ἐκέκτητο, σὺ ὅμως διὰ πάντα, ὅσα σύμπαντες ἡμεῖς κατέχομεν. Ὑγίαινε! καὶ συγχώρησον τὸν δοῦλόν σου διὰ τὴν τόλμην ταύτην. » ὁ Βενδεχὴρ ἠθέλησε τότε νὰ ἀποσυρθῇ. Ὁ δὲ Καλίφης ἔντρομος διὰ ταῦτα γενόμενος καὶ ἀναχαιτίσας αὐτὸν, « νὰ σοὶ συγχωρήσω; τὸν λέγει· ἀπ' ἐναντίας μάλιστα σοὶ ὀφείλω μυρίας χάριτας, ὅτι μὲ ἀπέτρεψας ἀπὸ τοσοῦτον μεγάλην ἀδικίαν, τὴν ὁποίαν ἐξ ἡμισείας ἤδη ἔπραξα. Προσκάλεσον τὴν δυστυχῆ χήραν· ἂς παραλάβῃ ὀπίσω τὴν πατρικήν της κληρονομίαν, καὶ ἵνα ἀποζημιώσω αὐτὴν διὰ τὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα ἡ ὠμότης μου ἐξέθλιψε τῶν ὀφθαλμῶν της, θέλω ἐπαυξήσει εἰς τὸ διπλάσιον τὸ ἀγροκήπιόν της ἐκ τῶν κήπων μου, οἵτινες συνορεύουσιν αὐτῷ. Σὺ δὲ δὲν θέλεις ἐγκαταλείψει πλέον τοῦ λοιποῦ τὴν βασιλικήν μου ἀκολουθίαν, ἵνα τύχω εὐκαιρίαν νὰ σὲ ἀνταμείψω ἐπαξίως διὰ τὰς συνετὰς καὶ εἰλικρινεῖς ταύτας συμβουλάς σου. Οἱ κυβερνῶντες ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς φιλικῆς ἀντιλήψεως εἰλικρινοῦς καὶ συνετοῦ συμβούλου, ὅστις τίποτε δὲν τρομάζει, ἵνα λατρεύῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅστις πάντοτε ἐπιδεικνύει εἰς αὐτοὺς τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰς παρεκτροπάς των, καὶ τοὺς ἀποτρέπει εἰλικρινῶς ἀπὸ ταῦτα. Σὺ λοιπὸν ὀφείλεις τοῦ λοιποῦ νὰ ἦσαι διὰ παντὸς ὁ ἐμὸς φίλος καὶ σύμβουλος.

Ν. Δ. Τ.

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΚΙΝΑΙΩΝ.

Ἡ μεγάλη διαφορὰ, τὴν ὁποίαν ἡ Κιναϊκὴ νομοθεσία ἐσύστησε μεταξὺ τῆς διαδικασίας τῶν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐνόχου τιμωρουμένων ἐγκλημάτων, καὶ τῆς τῶν ἐγκλημάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ νόμος ἐπιβάλλει ἄλλας ποινὰς, ἀποδεικνύει τὸ Κιναϊκὸν ἔθνος ἄξιον νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἐξευγενισμένων ἐθνῶν τοῦ κόσμου. Διότι οὐδαμοῦ ὁ κατηγορούμενος δὶ ἔγκλημα τῆς ἐσχάτης τιμωρίας περιτοιχεῖται ὑπὸ τοσούτων εὐνοϊκῶν πρὸς αὐτὸν νομικῶν διατυπώσεων, οὐδὲ προστατεύεται ὑπὸ τοσούτων σοφῶν ἀναβολῶν δυναμένων νὰ εὐκολύνωσι τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ, ὅσας ἡ Κιναϊκὴ νο-

μοθεσία ἐπιβάλλει κατὰ τοιαύτας περιστάσεις. Πᾶσα ἐγκληματικὴ κατηγορία, συνεπιφέρουσα τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, καθυποβάλλεται ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὴν ἐξέτασιν καὶ συζήτησιν ἓξ διαφόρων δικαστηρίων ἐξηρτημένων ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ ὁριστικὴ ἀπόφασις τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, προεδρευομένου ὑπὸ τοῦ ἰδίου Αὐτοκράτορος, ὅστις ὀφείλει νὰ ὑπογράφῃ ἰδιοχείρως καὶ τὴν ἐκτέλεσιν πάσης κεφαλικῆς ποινῆς, ἥτις μολαταῦτα δὲν ἐκτελεῖται, εἰμὴ μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως.

Ἀλλ' εἰς τὰ ἐγκλήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ νόμος ἐπιβάλλει ἄλλας ἢ τὴν τοῦ θανάτου ποινήν, ἡ Κιναϊκὴ διαδικασία εἶναι πολλὰ συνοπτική, ἁπλῆ καὶ ταχεῖα· διότι οἱ ὀνομαζόμενοι *Μανδαρῖνοι τῆς δικαιοσύνης* ἔχουσιν ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν αἴθουσάν τινα διατεθειμένην ἐν εἴδει ἀκροατηρίου, ἔνθα δὶς τῆς ἡμέρας καθήμενοι ἐνώπιον τραπέζης κεκαλυμμένης ὑπὸ πρασίνου τάπητος, καὶ ἔχοντες ἐκ δεξιῶν μὲν τὸν δημόσιον κατήγορον, ἐξ ἀριστερῶν δὲ γραμματέα τινά, δικάζουσιν ὅλας τὰς λοιπὰς ἐγκληματικὰς ὑποθέσεις. Καὶ ὁ μὲν κατηγορούμενος φέρεται ἐκεῖ συνωδευμένος ὑπὸ φυλάκων, παρουσιαζόμενος δὲ πίπτει πρηνὴς ἐνώπιον τῆς τραπέζης, στηρίζων τὰς δύο χεῖρας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· παρὰ δὲ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἵσταται ἀξιωματικὸς ὡπλισμένος διὰ μακρᾶς ῥάβδου· ὁ δὲ δημόσιος κατήγορος ἐκθέτει τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὴν γνωμοδότησιν αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Μανδαρῖνος, χωρὶς νὰ προφέρῃ ὡς ἐπιτοπλεῖζον οὐδὲ λέξιν, λαμβάνει ἔκ τινος παρακειμένου κιβωτίου ἀριθμόν τινα μικρῶν ξυλαρίων, τὰ ὁποῖα ῥίπτει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐξακολουθῶν νὰ καπνίζῃ τὴν πίππαν αὐτοῦ, ἢ νὰ πίνῃ τὸ τέϊον· ὁ διὰ τῆς μακρᾶς ῥάβδου ὡπλισμένος ἀξιωματικὸς συλλέγει καὶ ἀριθμεῖ τὰ μικρὰ ταῦτα ξυλάρια, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἰσοδυναμεῖ νομικῶς πρὸς πέντε ῥαβδισμούς, καὶ ἀφαιρῶν πάντοτε ἓν ἐξ αὐτῶν, ὡς χάριν πρὸς τὸν ἔνοχον ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος, ἀρχίζει ἀμέσως ἐν τῇ ἰδίᾳ αἰθούσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως. Ἡ δὲ ποινὴ αὕτη τοῦ ῥαβδισμοῦ ἐφαρμόζεται τοσοῦτον συνεχῶς, ὥστε δὲν νομίζεται ἀτιμωτική, εἰμὴ ὅταν ὑπερβαίνῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἴκοσι ῥαβδισμῶν. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ὁ ἔνοχος ἐγείρεται καὶ γονατίζων ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ εὐχαριστεῖ αὐτὸν διὰ τὴν συγκαταβατικὴν ἐπανόρθωσιν, τὴν ὁποίαν ὁ δικαστὴς εὑρεστήθη νὰ ἐφαρμώσῃ εἰς τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅταν οἱ ῥαβδισμοὶ ὑπερβαίνωσι τοὺς εἴκοσιν, ὁ ῥαβδισθεὶς δὲν εἶναι ὑπόχρεως νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν δικαστήν.

Πλὴν δὲ τῆς ποινῆς τοῦ ῥαβδισμοῦ, τὴν ὁποίαν ὁ Μανδαρῖνος δύναται νὰ ἐκτείνῃ ἢ συστείλῃ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εὐχαρίστησιν, δύναται οὗτος νὰ ἐφαρμώσῃ καὶ διαφόρους ἄλλας ποινάς, τινὲς ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἀξιοπερίεργοι. Διότι τοὺς μὲν χρεωκόπους καὶ ἀπατεῶνας ἐμπόρους καταδικάζει εἰς τὴν ποινὴν *τῆς αἰώρας*, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ κρεμάσωσι τὸν ἔνοχον διὰ σχοινίων ἐκ τῶν ὤμων καὶ τῶν σφυρῶν τῶν ποδῶν, ἀφίνοντες αὐτὸν καιρόν τινα ἐκτεθειμένον μετέωρον ἐν ὑπαίθρῳ τόπῳ· τοὺς δὲ ὑβρίσαντας εὐγενῆ τινα ἰδιώτας προσηλοῦσιν ἐπὶ στήλης ἐκ τοῦ ὠτίου, τὸ ὁποῖον ὁ δήμιος τρυπᾷ διὰ βέλους, ἢ ἄλλου ὀξέος ἐργαλείου.

Ἀλλὰ συνηθεστέρα πασῶν τῶν ποινῶν εἶναι ὁ *κύφων*, ἢ κλοιὸς ξύλινος, τὸν ὁποῖον θέτουσι περὶ τὸν τράχηλον τοῦ ἐνόχου, καὶ ὅστις ἔχει τοσαύτην περιφέρειαν, ὥστε ἐμποδίζει αὐτὸν τοῦ νὰ βλέπῃ τὸ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα, ἢ νὰ πλησιάσῃ τὰς χεῖρας εἰς τὸ στόμα, καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἀφίνουσιν αὐτὸν ἐκτεθειμένον καιρόν τινα, προσδιοριζόμενον ἐπίσης κατὰ τὴν ἀρέσκειαν τοῦ Μανδαρίνου, ἀλλὰ σπανίως ὑπερβαίνοντα τὸ ἓν ἔτος· ἡ δὲ ποινὴ αὕτη τοῦ κύφωνος τελειοποιηθεῖσα κατήντησεν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς παρούσης ἡμῶν εἰκονογραφίας παριστωμένην, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ κλείωσι τὸν λαιμὸν τοῦ ἐνόχου εἰς σιδηροῦν κύφωνα ἔχοντα βάρος τεσσαράκοντα, μέχρι ἑξήκοντα, ἑκατόν, καὶ πολλάκις διακοσίων Γαλλικῶν λιτρῶν· (ἤτοι 66. περίπου ὀκάδων)· ὁ δὲ κύφων οὗτος, καθὼς καὶ τὰ ἐν τοῖς ποσὶ τοῦ ἐνόχου σιδηρᾶ δεσμά, συνέχονται δὶ ἁλύσων ἐξηρτημένων καὶ κινουμένων ἐπὶ ὀρθῶς ἱσταμένης σιδηρᾶς ῥάβδου, ὑψηλῆς ἕως ἑπτὰ Γαλλικῶν ποδῶν· καὶ τὸ μὲν ἄνω μέρος τῆς σιδηρᾶς ταύτης ῥάβδου καμπυλοῦται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἐκ δὲ τοῦ ἄκρου τῆς μιᾶς τῶν δύο τούτων καμπυλοτήτων κρέμαται ἀπὸ μικρᾶς ἁλύσου σιδηροῦν πινάκιον, ἐφ' οὗ εἶναι γεγραμμένα τὸ ὄνομα τοῦ ἐνόχου, τὸ πραχθὲν ἔγκλημα, καὶ ὁ χρόνος τῆς διαρκείας τῆς ποινῆς· εἰς δὲ τὸ κάτω μέρος ὑπάρχει τετράγωνος σανίς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ἔνοχος δύναται, ἂν θέλῃ, νὰ καθίσῃ. Ἐνίοτε δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν εἰρημένων ποινῶν, ὁ ἔνοχος λαμβάνει καί τινας ῥαβδισμούς.

Γενικῶς δὲ κατὰ τὴν Κιναϊκὴν νομοθεσίαν ὅλα τὰ ἐγκλήματα καὶ ἁμαρτήματα δύνανται νὰ ἐξαγορασθῶσι διὰ χρημάτων, ἢ καὶ νὰ παρουσιάσωσιν οἱ ἔνοχοι ἄλλους, ἐφ' ὧν νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ καταψηφισθεῖσα ποινή, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς κεφαλικῆς· ὅσον δὲ παράδοξος καὶ ἂν φαίνηται ἡ παραχώρησις αὕτη ὡς πρὸς τὴν κεφαλικὴν ποινήν, ἀλλ' ἡ ἐλπὶς τοῦ ὅτι κατὰ τὸ μεταξὺ τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐκτελέσεως ἐνιαύσιον διάστημα ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς συνεχῶς ἀκολουθεῖ, ἤθελε μετριάσει τὴν κεφαλικὴν ποινήν, ἐνθαρρύνει τινὰς δυστυχεῖς εἰς τὸ νὰ ἐμπορευθῶσιν ἐπ' ἀμοιβῇ χρημάτων τὸν κίνδυνον τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς.

Ἡ ἄλογος καὶ βάρβαρος αὕτη Κιναϊκὴ δικονομία, ἡ ἐπιτρέπουσα τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἐνόχου, ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ νομοθέται τῆς Κίνας εἶχον πολλὰ σφαλερὰν ἰδέαν περὶ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἡ κοινωνία ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ τὴν θανάτωσιν τοῦ ἐνόχου.

ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΕΥΡΩΠΗ ΕΦΕΥΡΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΕΝΝΑΤΟΥ ΑΙΩΝΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ.

Τῆς ἱστορίας ἔργον δὲν εἶναι μόνη ἡ τῶν συμβάντων, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς προόδου τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου διήγησις· καὶ πολλάκις ἐφεύρεσίς τις, ἢ ἀνακάλυψις, ἢ νέα βιομηχανία μετήλλαξαν τῶν ἐθνῶν τὴν τύχην· ἡ μεταφορὰ φυτοῦ τινος, ὡς ἡ ἄμπελος, ἐντόμου τινός, ὡς ὁ μεταξοσκώληξ, ἢ ἁπλοῦς τις ἀγρονομικὸς νεωτερισμός, ἀρκεῖ νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασιν ὁλοκλήρου λαοῦ.

Ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν γράφοντες τὸ πονημάτιον τοῦτο καὶ πρὶν ἀκόμη περιγράψωμεν τὸν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους προοδευτικὸν δρόμον τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν, καὶ τῶν τεχνῶν, θέλομεν θεωρήσει ἐπιτροχάδην τὸν ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν.

Γενικῶς δὲ ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης εἶναι καὶ παλαιότατος, καὶ μᾶλλον προωδευμένος, ἢ ὁ τῶν λοιπῶν τοῦ κόσμου μερῶν, ἅμα μὲν, ἕνεκα τῆς εὐκρασίας τοῦ κλίματος, τῆς εὐφορίας τῆς γῆς καὶ τῆς εὐκολίας τῆς συγκοινωνίας ὅλων τῶν μερῶν αὐτῆς, περιστατικῶν ἀναποφεύκτως ἀναγκαίων εἰς τὰς πρώτας τοῦ πολιτισμοῦ προόδους, ἅμα δὲ ἕνεκα τῶν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς δαψιλῶν μεταλλείων τῶν γαιανθράκων καὶ τοῦ σιδήρου, συμβαλλόντων μεγάλως εἰς τὴν ταχεῖαν πρόοδον τῆς βιομηχανίας.

Ἐπὶ τῶν τεσσάρων πρώτων ἀπὸ Χριστοῦ αἰώνων, ἡ Ἑλλὰς, ἡ Γαλλία, ἡ Ἱσπανία, καὶ μάλιστα ἡ Ἰταλία, ἦσαν πανταχοῦ πλήρεις μνημείων. Ἀλλ' ἀπέναντι τῶν ἀπεράντων ἐκείνων οἰκοδομῶν, τῶν ὁποίων ἡ κομψότης καὶ στερρότης ἀντέσχεν εἰς τοὺς παμφά-

γους αἰῶνας, ἀπέναντι τῶν πολυτελῶν ἐκείνων ἀνακτόρων καὶ εὐρυχώρων μωσαϊκῶν, ἅτινα μόνα παρέχουσι δείγματα ἀνωφελοῦς πολυτελείας, τὰ νοσώδη ἕλη, αἱ ἄθλιαι καλύβαι αἰτιῶνται ὡς ἀλαζόνας καὶ ἀδδηφάγους τοὺς ἡγεμόνας ἐκείνων τῶν ἐθνῶν.

ΙΑΤΡΙΚΗ.

Ἡ φυσικὴ εἶχε μόλις μικρὸν προοδεύσει, ἡ δὲ χημεία, ὡς καὶ ἡ χειρουργία ἔμελλον ν' ἀναφανῶσι μετὰ 1500 ἔτη. Μόνη ἡ Ἰατρικὴ εἶχε φθάσει, χάρις εἰς τὸν Ἱπποκράτην, εἰς ἐντέλειαν δυσανάλογον πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας. Πρὸ πάντων δὲ ὁ Κέλσος καὶ ὁ Γαληνὸς ἐπὶ πλεῖστον αὐτὴν προήγαγον· ὁ τελευταῖος μάλιστα περιελθὼν ὡς ὁ Πλίνιος τὸ πλεῖστον τοῦ τότε ἐγνωσμένου κόσμου, καὶ γράψας παμπληθεῖς πληροφορίας, συλλεχθείσας κατὰ τὰς μακρὰς αὐτοῦ περιοδίας μετ' ἐπιμόνου ἐφαρμογῆς, κατέσχεν ἐπαξίως τὰ δευτερεῖα τῆς θείας ἐπιστήμης τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἀναλόγως δὲ τῶν αὐστηρῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων καὶ τῶν φανταστοπληξιῶν τῆς τότε ἐποχῆς, ἐφαρμόζων τὰς ἀνατομικὰς αὐτοῦ θεωρίας ἐπὶ τῶν πτωμάτων κατέβαλεν εἰς τὴν ἐπιστήμην θεμέλια, τῶν ὁποίων τὰ εὐεργετήματα εἶναι ἀκαταλόγιστα. Εἰς τοῦτον ὀφείλομεν ἀνακαλύψεις, αἵτινες ὡδήγησαν τοὺς μεταγενεστέρους ἰατροὺς εἰς ἄγνωστα μέχρι τότε πράγματα, καὶ ἐν γένει οὗτος, ὡς καὶ ὁ Ἱπποκράτης, ὑπερέβη πολὺ τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ.

ΠΟΛΕΜΙΚΗ.

Ἡ πολεμικὴ τέχνη ἀναγκαίως ἦτον ἡ μᾶλλον ἀνεπτυγμένη παρὰ ἔθνεσιν ὀφείλουσι τὰ πάντα εἰς τὰ ὅπλα, καὶ περὶ μόνην τὴν πολεμικὴν ἀσχολουμένοις. Ἐντεῦθεν βλέπομεν, ὅτι κατὰ τὰ σύντομα διαστήματα τῆς εἰρήνης καὶ βασιλεῖς καὶ ὕπατοι καὶ αὐτοκράτορες ἐνησχόλουν τὸν στρατὸν εἰς ἀνέγερσιν οἰκοδομῶν, καὶ εἰς ἄλλα βαρύτερα ἔργα, διὰ νὰ κρατῶσιν αὐτὸν ῥωμαλαῖον καὶ νὰ διατηρῶσι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ.

ΝΑΥΤΙΛΙΑ.

Ἡ Ναυτιλία, ἥτις ἀπαιτεῖ πλείονα μαθηματικὴν ἐπιστήμην, ἐνηπίαζεν εἰσέτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν· τὰ πολεμικὰ πλοῖα μόλις ἠδύναντο νὰ περιέχωσι πεντήκοντα ἀνθρώπους, καὶ τέσσαρας ἢ πέντε ἵππους. Ἐπὶ τοιούτων δὲ εὐθραύστων ξύλων ἐῤῥιψοκινδύνευον ἐν τῷ Ὠκεανῷ οἱ Ῥωμαῖοι ἄνευ πυξίδος καθ' ὅλης τῆς βίας τῶν ἀνέμων, καὶ διὰ τοῦτο πολυάριθμα πλοῖα συνηθροίζοντο πάντοτε ἐν καιρῷ ἀνάγκης. Εἰς τὰς ναυμαχίας παρέταττον τοὺς στόλους, ὡς εἰς τὸν κατὰ ξηρὰν στρατὸν, καὶ πρὸ τῆς πυμπλοκῆς ἔθυον πρῶτον εἰς τοὺς θεοὺς, ἑπομένως δὲ παρεσκευάζοντο στρατιῶται καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ πληρώματος· τότε λύοντες τὰ ἱστία καὶ ἀθροίζοντες τὰ ἐξάρτια, ἀνεπέτων ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος τὴν σημαίαν, ἐσάλπιζον ἐπ' αὐτῆς διὰ τῶν σαλπίγγων, καὶ ἡ ναυμαχία ἤρχιζε μεταξὺ ἐπιφωνοῦντος ὁλοκλήρου τοῦ στόλου. Ἔργον δὲ κύριον τοῦ ἀγῶνος ἦτο νὰ διαφθείρωσιν, ἢ νὰ βυθίζωσι τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, ἢ κόπτοντες τὰ κωπία αὐτῶν, ἢ βυθίζοντες αὐτά· καταλαμβάνοντες δὲ καὶ κρατοῦντες ἀκίνητα τὰ πλοῖα διὰ καταπληκτικῶν ἀγκίστρων, ἐμάχοντο ἔπειτα ὡς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καὶ ἐξεσφενδόνιζον ἐπὶ τῶν πολεμίων πλοίων πυρφόρους λαμπάδας. Οὕτως ὁ Αὔγουστος διέφθειρεν περὶ τὸ Ἄκτιον τὸν στόλον τοῦ Ἀντωνίου.

ΓΕΩΡΓΙΑ.

Ἡ γεωργία ἐπὶ τῶν εὐτυχῶν ἡμερῶν τῆς Ῥώμης ἦτον ἔντιμος τέχνη καὶ κυρία ἐργασία τῶν ἐνδοξοτέρων πολιτῶν, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἠρπάγησαν ἀπὸ τοῦ ἀρότρου διὰ νὰ κυβερνήσωσι στρατούς. Ἔπαθεν ὅμως ἡ γεωργία ἐκ τῶν συχνῶν πολέμων, οἵτινες ὑφήρουν τὰς ῥωμαλαίας χεῖρας καὶ ἐτάραττον τὰ ἥσυχα αὐτῆς ἔργα, ἄλλως εὐχάριστα εἰς τὸ τρυφερὸν τῆς Ἰταλίας κλίμα. Ἑπομένως ἡ πολυτέλεια κατεβίβασε τὴν ἀξίαν τῆς γεωργίας, καὶ βαθμηδὸν οἱ πολῖται καταλείποντες τὰ ἀγροτικὰ ἔργα, ἀφῆκαν αὐτὰ κύριον ἔργον τῶν δούλων.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Ταῦτα ἔλαβον ἄλλον δρόμον· διότι ἡ δημοκρατικὴ Ῥώμη ἐθεώρει μὲν τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν ὡς μικροῦ λόγου ἄξια ἐπαγγέλματα, ἀλλ' ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ πολυτέλεια, ἔδωκαν εἰς αὐτὰ μεγάλης προόδου ἀφορμήν. Μολαταῦτα τοσοῦτον ἀπεῖχον τοῦ νὰ τιμη-

θῶσιν αἱ δύο αὗται τῶν ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων τάξεις καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀνθηρὰν αὐτῶν κατάστασιν, ὥστε οἱ περὶ αὐτὰ ἀσχολούμενοι ἐθεωροῦντο ἀνάξιοι τοῦ νὰ συνδέωσιν ἐπιγαμίας μετὰ τῶν ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν· ἐγένετο μάλιστα καὶ νόμος ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, διακηρύττων νόθα τὰ ἐκ τοιούτων συνοικεσίων τέκνα.

Φοβουμένη δ' ἄλλως ἡ Ῥωμαϊκὴ πολιτικὴ μὴ εἰσχωρήσωσιν εἰς τοὺς Βαρβάρους αἱ στρατιωτικαὶ γνώσεις καὶ καταστήσωσιν αὐτοὺς ἐπικινδύνους ἐχθροὺς, ἀπηγόρευσε πᾶν μετ' αὐτῶν ἐμπόριον. Οἱ ἄνθρωποι ἐπιπολὺ ἐπίστευον, ὅτι διαφθείροντες τὸ ἐμπόριον τῶν ἐχθρῶν κατεῖχον τὸ μέγιστον τοῦ πλουτισμοῦ μέσον· ἡ δ' ἐπισφαλὴς αὕτη γνώμη συνήργησε πολὺ πλειότερον παρὰ τὴν ἀμάθειαν εἰς τὴν βραδύτητα τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ δυνάσται τῆς γῆς ἐλάμβανον ὡς φόρον παρὰ τῶν νικηθέντων ἐθνῶν τὰ πλούτη, ἅτινα ἀπηξίουν νὰ ζητήσωσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον· ἡ Ἀφρικὴ ἀπέστελλε τὸν σῖτον καὶ τὰ ἄγρια ζῶα καταντήσαντα παρὰ τοῖς τότε σχεδὸν ἀναγκαῖα· ὁ σίδηρος, οἱ καρποὶ καὶ τὸ μαλλίον ἐκομίζοντο ἐκ τῆς Ἱσπανίας· ἡ Περσία ἐπρομήθευεν εἰς αὐτοὺς τὰ μεταξωτά· ἡ Συρία τοὺς καρποὺς καὶ τὴν πορφύραν· ὁ Πόντος τὸ καννάβιον, τὸν ἔβενον, τὸ θυμίαμα καὶ τὸν οἶνον τῆς Κῶ· ἡ Βρεττανία ἐχορήγει εἰς αὐτοὺς τὰ ἀνεξάντλητα αὐτῆς μέταλλα· ἡ Γαλλία τέλος ἔπεμπεν εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ κόσμου τὰ πρωϊόντα αὐτῆς.

Ὅτε δὲ ἡ Ἀσιανὴ τρυφηλότης εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Ῥώμην, αἱ ὠφέλιμοι τέχναι, ἡ ἀγροτικὴ, καὶ ἡ ναυτιλία ἠμελοῦντο ὀλιγώτερον· αἱ δὲ μηχανικαὶ τέχναι ἤρχισαν νὰ συμπαχῶσι μετὰ τῶν ἐπιστημῶν. Τότε ἤρχισε ν' ἀνερευνᾶται ἡ πηγὴ καὶ ἡ ἱστορία αὐτῶν, νὰ περιγράφηται ἀκριβέστερον ἡ πρόοδος, καὶ νὰ ἐκτείνωνται μετὰ πλείονος ἐπιμελείας τὰ προϊόντα καλλιεργηθέντα καὶ βελτιωθέντα. Ἀλλ' αἱ γνώσεις τῶν Ῥωμαίων ἦσαν περιωρισμέναι, καὶ ἡ διαφθορὰ ἔβλαπτε τὴν πρόοδον αὐτῶν. Ἡ δὲ πρότερον περιττὴ θεωρουμένη βιομηχανία κατήντησεν ἀνάγκη κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα. Εἶναι ἀηδέστατον τὸ ἐπαναλαμβάνειν τὰς περὶ τοῦ θέματος τούτου διηγήσεις τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν.

Οἱ Ῥωμαῖοι, λέγουσιν οἱ ἱστοριογράφοι, ἐπὶ τῆς δημοκρατίας αὐτῶν ἐστεροῦντο καὶ ὑέλου, καὶ ὁδῶν, καὶ χάρτου, καὶ ταχυδρομείων, καὶ ἁμαξῶν, καὶ ξενοδοχείων, καὶ ἀρτοποιῶν, καὶ ὡρολογοποιῶν· δὲν ἐνεδύοντο οὔτε περικνημίδας, οὔτε λευκὰ φορέματα, οὔτε ὑποκάμισα· ἐκοιμῶντο ἐπὶ ξηρῶν φύλλων· τὰ ἀγγεῖα αὐτῶν ἦσαν ξύλινα, ἢ πήλινα· τὸ γάλα δὲ αὐτοὺς ἦτο πολύτιμον, ἐν ᾧ ἀηδής τις χυλὸς (κουρκοῦτι) ἦτον ἡ ὕλη τοῦ ἄρτου αὐτῶν, ὥστε ἐπὶ πολὺ διάστημα ὁ ἐκ βρύζης ἄρτος ἐθεωρεῖτο πολυτέλεια. Οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἐν ἀξιώματι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ ἐκαλλιέργουν ἰδίαις χερσὶ τὴν γῆν· ἔτρωγον ἐπὶ κοινῆς μετὰ τῶν ὑπηρετῶν τραπέζης, ἐτρέφοντο ἐκ τῶν αὐτῶν φαγητῶν καὶ παρεσκεύαζον ἰδίαις χερσὶ τὸ φαγητὸν αὐτῶν. Αἱ γυναῖκες αὐτῶν, λέγει ὁ Μαρτιάλης, μετεκόμιζον πολλάκις τὸ φαγητὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς διὰ τοὺς ἰδίους ἄνδρας· αἱ οἰκίαι, πρὸ τοῦ πρώτου Γαλατικοῦ πολέμου, ἦσαν ἁπλαῖ καλύβαι, κεκαλυμμέναι ἐξ ἀχύρων· πᾶσα δὲ πυρκαϊὰ ἠνάγκαζεν αὐτοὺς ν' ἀνακαινίζωσι καλητέρας, καὶ οὕτως ηὔξανε βαθμηδὸν ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς Ῥώμης.

Ἀλλ' ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι, ὡς ἱστορεῖται, κλίνας ἐλεφαντίνας, ἐφαπλώματα ἐκ πορφύρας καὶ στρωμνὰς ἐκ πτίλων. Οἱ πλούσιοι εἶχον ποτήρια ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, ἐπὶ δὲ τῶν τραπεζῶν ἐφαίνοντο δοχεῖα πλήρη γεράνων καὶ ταῶν· ἐν ταῖς δεξαμεναῖς ὑπῆρχον συνηγμένα ὄστρεα καὶ ἰχθῦες ἐκ πάσης θαλάσσης· εἰς δὲ τὰ μεγάλα συμπόσια ἐδαπάνων καὶ μέχρι πεντήκοντα χιλιάδων δραχμῶν. Οἱ μαργαρῖται καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι ἐστόλιζον τὰ ὠτία, τὸν τράχηλον καὶ τὰ μαλλία πλεγμένα εἰς κομψὰς πλεξίδας.

Οἱ κομμωταὶ ἐκαλλώπιζον τὸ πρόσωπον τῶν Ῥωμαίων γυναικῶν, αἵτινες, διὰ νὰ τηρῶσι τὴν ἁβρότητα τῆς ἐπιδερμίδος, ἐλούοντο ἐν γάλακτι τῶν ὄνων, τὸ δ' ἔτι παραδοξότερον καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνδρες ἐμιμοῦντο κατὰ τοῦτο τὰς γυναῖκας. Ἡ μέταξα ὀλίγον ἀκόμη γνωστὴ, ὡς ἐξ Ἰνδιῶν ἐρχομένη, κατήντα βαρύτιμος, ὡς

καὶ αἱ μηλωταὶ τῆς Σκυθίας, καὶ τὸ ἤλεκτρον τῆς Βαλτικῆς. Αἱ τρίχες τῶν αἰγῶν καὶ λαγιδίων (κουνελίων) ἐχρησίμευον εἰς αὐτοὺς πρὸς ὕφασμα, τὸ ὁποῖον ὕστερον ἐκέντων διὰ νήματος χρυσοῦ. Τὰ ἔπιπλα αὐτῶν, τῶν ὁποίων κομψοὶ τύποι ἤρχοντο ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἦσαν κεκοσμημένα ἐξ ἐλέφαντος καλῶς γεγλυμμένου· μεταχειρίζοντο πρὸς φωτισμὸν κηρὸν καὶ ἔλαιον ἐξηγμένον ἐκ φυτῶν, ἰχθύων καὶ ἐλαιῶν· κατεσκεύαζον ὕελον ἐκ τῆς ἄμμου, ἀλλὰ δὲν ἐπετύγχανον καλῶς. Τὸ ἐλεφάντιον καὶ τὸ μάρμαρον ἐξηργάζοντο μωσαϊκῶς, καὶ ἐξορύττοντες τὰ μέταλλα κατεσκεύαζον ἀνδριάντας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Πᾶν δὲ ὅ,τι ἡ τέχνη ἠδύνατο νὰ ἐπινοήσῃ πλουσιώτατον καὶ πολυτελέστατον, συνήγετο εἰς τὰ λουτρά, ὄντα τὸν μεγαλήτερον στολισμὸν τῆς Ῥώμης, καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἢ τὰς οἰκίας τῶν μεγάλων. Ἀλλ' αἱ ἐπανειλημμέναι τῶν βαρβάρων εἰσβολαὶ βαθμηδὸν ἐμηδένισαν τὰς προόδους ταύτας, καὶ ἐβύθισαν αὖθις τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν ἀμάθειαν.

(ἀκολουθεῖ.)

Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΩΝ ΑΛΟΓΩΝ ΖΩΩΝ.

Ἡ πρὸς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπιείκεια τῶν Ὀθωμανῶν δὲν πηγάζει ἐκ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ἀλλὰ προέρχεται κυρίως ἀπὸ φυσικὴν ἀγαθότητα, μὴ ὑπερβαίνουσα σχεδὸν ποτὲ τὰ ὅρια τοῦ λογικοῦ. Διότι οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν εὐνοοῦσι τὰ ἄλογα ζῶα, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπέχουσι τοῦ νὰ βλάψωσιν αὐτά, καὶ μάλιστα ἡ τοιαύτη συμπάθεια τῶν Ὀθωμανῶν περιορίζεται μόνον πρὸς τὰ ἀσθενῆ ζῶα. Ἀλλ' ἐξ ἐναντίας εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου αἱ θρησκευτικαὶ δεισιδαιμονίαι κανονίζουσι καὶ προσδιορίζουσι ὅλας σχεδὸν τὰς μετὰ τῶν λοιπῶν ζώων σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου, οἱ λαοὶ τῶν μερῶν τούτων δὲν δεικνύουσι πρὸς τὰ ἄλογα ζῶα ἁπλῆν ἐπιείκειαν, ἢ συμπάθειαν, ἀλλὰ προσφέρουσιν εἰς αὐτὰ θρησκευτικὴν λατρείαν· ἐκεῖ ὅλα τὰ εἴδη τῶν ζώων, τὰ ἄγρια καὶ καταςρεπτικά, τὰ ἐπιβλαβῆ καὶ ἀκάθαρτα, συμμερίζονται ἐξ ἴσου μετὰ τῶν ἐπωφελῶν καὶ ἡμέρων τὰς τιμάς, τὸ σέβας, τὴν προστασίαν, καὶ ἐνίοτε τὴν λατρείαν λαοῦ τινος τῶν Ἰνδιῶν.

Ἡ λατρεία αὕτη τῶν ἀλόγων ζώων ἔλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ἰδέας, τὴν ὁποίαν οἱ Ἰνδοὶ ἔχουσι περὶ τῆς μετεμψυχώσεως, καὶ ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῖς δόγματος, ὅτι πᾶν κτίσμα ἐμπεριέχει ἐν ἑαυτῷ θείαν τινα ἀπόῤῥοιαν. προσέτι ἡ μυθολογία αὐτῶν, ἀναφέρουσα τοὺς Θεοὺς τῶν Ἰνδῶν λαβόντας κατὰ διαφόρους περιστάσεις τὴν μορφὴν ὅλων σχεδὸν τῶν ἀλόγων ζώων, συνεισέφερεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν στερέωσιν τῆς δεισιδαίμονος καὶ ἀλλοκότου ταύτης ἰδέας. Εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ πιςεύσῃ τις ὁποῖα παράδοξα ἔθιμα, ὁποίους ἀλλοκότους νόμους παρῆξαν τὰ τοιαῦτα πρὸς τὰ ἄλογα ζῶα αἰσθήματα τῶν Ἰνδῶν· ἡ ἱςορία γέμει ἐκ τοιούτων περιέργων διηγημάτων τῶν ἀνθρωπίνων ἀποπλανήσεων.

Ὅλαι σχεδὸν αἱ αἱρέσεις τῶν Ἰνδῶν ἀπαγορεύουσι γενικῶς τὴν θανάτωσιν ὁποιουδήποτε ζώου· ὀλίγαι τινὲς ἐξαιροῦσι τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος τὰ ἄγρια καὶ καταςρεπτικὰ θηρία καὶ τὰ πρὸς τροφὴν τοῦ ἀνθρώπου χρήσιμα ζῶα· ἀλλ' ἀπεναντίας ὑπάρχουσι φυλαί, αἵτινες οὐ μόνον δὲν θανατώνουσι τὰ ζῶα διὰ νὰ τραφῶσιν ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ φονεύουσιν αὐτὰ διὰ νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν ἰδίαν ζωήν, ἢ νὰ ἀπαλλαχθῶσι τῶν ἐνοχλήσεων αὐτῶν. Οἱ Ἰαϊνοι, λόγου χάριν, δακνόμενοι ὑπό τινος ψύλλου, ἢ κώνωπος δὲν τολμῶσι νὰ συνθλίψωσιν αὐτὸν, οὔτε κάμνουσι κίνημά τι, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐργασίαν τοῦ ζωϋφίου· οὕτω δὲ καὶ αὐτὰ τὰ παρ' ἡμῖν νομιζόμενα ἐπαχθῆ καὶ ὀχληρὰ ζωύφια λογίζονται παρά τισι λαοῖς τῶν Ἰνδιῶν ἄξια θρησκευτικῆς λατρείας. Τινὲς μάλιστα φυλαὶ κατασκευάζουσι δημόσια καταςήματα, ὅπου συλλέγουσι μυριάδας ψύλλων, κωνώπων, κορέων καὶ ψυρῶν, οἱ δὲ εὐσεβεῖς ἐκθέτουσι χάριν εὐλαβείας καὶ μετανοίας τὰ ἑαυτῶν σώματα εἰς τὰ δήγματα καὶ κεντρίσματα αὐτῶν· ὅταν δὲ ὑπάρχῃ ἔλλειψις τῶν ἑκουσίως ἐκτιθεμένων τοιούτων πιστῶν, οἱ ἐπίτροποι τῶν ἀγαθοεργῶν τούτων καταςημάτων μισθόνουσι πένητας, ἢ ἐπαίτας, οἵτινες συμφωνοῦσι νὰ ἐκθέσωσι γυμνὰς τὰς κνήμας καὶ τοὺς βραχίονας αὐτῶν εἰς τροφὴν τῶν ζωϋφίων τούτων ἐπὶ ῥητὸν ὡρισμένον χρόνον, λαμβάνοντες ἀμοιβὴν χρηματικήν τινα ποσότητα. Διάφορα ἄλλα ἔντομα λατρεύονται ἐπίσης ὑπὸ διαφόρων φυλῶν καὶ ἔχουσι τὰ γηροκομεῖα αὐτῶν. Καὶ αὐτοὶ οἱ ποντικοὶ ἀπολαμβάνουσι παρὰ διαφόροις φυλαῖς τὰς τιμὰς, καὶ προνόμια τῶν θρησκευτικῶν τούτων δημοσίων καταςημάτων. Εἷς τῶν νεωτέρων περιηγητῶν εἶχεν ἐπισκεφθῆ ἐσχάτως ἓν τῶν τοιούτων

ποντικοτροφείων, τὸ ὁποῖον ἐμπεριεῖχεν ὑπὲρ τὰς 5000 ποντικῶν, τρεφομένων ἀφθόνως δι' ἐξόδων λαμβανομένων ἀπὸ τῶν δημοσίων εἰσοδημάτων. Καὶ χωρὶς νὰ ἐπεκτεινώμεθα εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν διαφόρων ἄλλων εἰδῶν τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα οἱ Ἰνδοὶ σέβονται θρησκευτικῶς καὶ περιποιοῦνται ἐντὸς δημοσίων καταςημάτων, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν τὸ παράδειγμα τῶν πιθήκων, οἵτινες, κατὰ τὴν σύμφωνον μαρτυρίαν ὅλων σχεδὸν τῶν περιηγητῶν, εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς προσοχῆς καὶ προσασίας πασῶν γενικῶς τῶν Ἰνδικῶν φυλῶν· διότι πλὴν τῶν πολυαρίθμων δένδρων τῆς Βανυανῆς, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς τοσαῦτα ἱερὰ καταγώγια τῶν πιθήκων, ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις ἀναρίθμητοι οἰκοδομαὶ ἐπίτηδες κατεσκευασμέναι καὶ χρησιμεύουσαι ὡς ἄσυλον εἰς τοὺς γηράσαντας καὶ ἀσθενεῖς ἐξ αὐτῶν.

Κατὰ τὴν θρησκευτικὴν πρὸς τούτοις δοξασίαν φυλῶν τινων τῆς Ἰνδίας ἡ μὲν μέλλουσα τύχη τοῦ θανόντος ἐξήρτηται πολὺ ἀπὸ τοῦ τόπου, ἔνθα ἀναπαύονται τὰ λείψανα αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀσφαλεστέρα ὁδὸς πρὸς τὴν αἰώνιον μακαριότητα εἶναι τὸ νὰ καταβρωθῇ οὗτος ὑπό τινων ζώων. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων πιστεύουσιν, ὅτι ὁ στόμαχος τῶν ἱεράκων εἶναι τὸ τελειότερον καθαρτήριον τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων. Ἄγγλος τις περιηγητὴς περιγράφει ὡς ἀκολούθως τὴν ἐθιμοταξίαν, τὴν ὁποίαν αἱ φυλαὶ αὗται μεταχειρίζονται διὰ νὰ προμηθεύσωσιν εἰς τοὺς νεκροὺς αὐτῶν τοιοῦτον μακάριον τάφον· « ἀφοῦ πλύνωσι πρῶτον μετὰ μεγάλης φροντίδος καὶ προσοχῆς τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ, ῥίπτουσιν αὐτὸ ἐντὸς μεγάλου ἰγδίου, ἔνθα κοπανίζουσι τὰ κόκκαλα ἀναμὶξ μετὰ τῶν σαρκῶν, ἕως οὗ γένῃ ἐξ αὐτῶν εἶδός τι πηκτῆς ζύμης, ἐξ ἧς σχηματίζοντες μικρὰ σφαιρίδια, διασπείρουσιν αὐτὰ ἐπί τινος πρὸς τοῦτο ὡρισμένης πεδιάδος· ἄπειρα δὲ πλήθη ἱεράκων, τὰ ὁποῖα ἀδιακόπως περιφέρονται μετέωρα ἄνωθεν τῆς πεδιάδος ταύτης τῶν νεκρῶν, ἅμα ἰδόντα τὴν συνοδεύουσαν τὴν κηδείαν παράταξιν, προαισθανόμενα τὸ εἰς αὐτὰ ἀγγελόμενον συμπόσιον, ῥίπτονται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ καταβιβρώσκουσιν ἐν ἀκαρεῖ τὰ ἐκ τῆς ζύμης τοῦ νεκροῦ σφαιρίδια ταῦτα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τιμὴ τοῦ νὰ καταβρωθῇ τις τοιουτοτρόπως ὑπὸ ἱεράκων πληρόνεται διὰ μεγάλης χρηματικῆς ποσότητος, μόνοι οἱ πλούσιοι καὶ οἱ Μεγιςᾶνες ἀπολαμβάνουσι τὸ ἔξοχον τοῦτο προνόμιον, τὰ δὲ σώματα τῶν πτωχῶν ῥίπτονται εἰς τοὺς γύπας. »

Ἡ δοξασία αὕτη τῶν ἐπὶ τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων φυλῶν ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὰς φυλὰς τῶν Πάρσων ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς ἐπαρχίας τοῦ Μαλαβάρ· « τὰ κυριώτερα αὐτῶν κοιμητήρια, λέγει ὁ αὐτὸς Ἄγγλος περιηγητὴς, κεῖνται ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς θαλάσσης καὶ συνίςανται εἰς κυκλοειδή τινα οἰκοδομὴν ἄνευ ςέγης, ἔχουσαν διάμετρον μὲν 60, ὕψος δὲ 30 Γαλλικῶν ποδῶν· ἐν τῷ μέσῳ δὲ ταύτης τῆς οἰκοδομῆς ὑπάρχει εἶδός τι φρέατος ἔχοντος πλατύτατον στόμα, καὶ πέριξ μικρά τινα κοιλώματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐναποθέτουσι τοὺς νεκροὺς διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς βορὰν τῶν γυπῶν. Ἀφοῦ δὲ τὰ ὄρνεα ταῦτα γυμνώσωσι τὰ ὀστᾶ ἀπὸ τῆς καλυπτούσης αὐτὰ σαρκὸς, οἱ συγγενεῖς τῶν νεκρῶν κρημνίζουσι τοὺς σκελετοὺς αὐτῶν εἰς τὸ βάθος τοῦ φρέατος, ὅπου εἰσερχόμενοι δι' ὑπογείων ὁδῶν συλλέγουσι τὰ ὀστᾶ καὶ ῥίπτουσιν αὐτὰ εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ φύλακες ἑκάστου κοιμητηρίου ἐπαγρυπνοῦσι μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἐπὶ τῶν ἐκτεθειμένων σωμάτων διὰ νὰ παρατηρήσωσι ποῖον ἐκ τῶν δύο ὀφθαλμῶν θέλουσιν ἐξορύξει πρῶτον οἱ γύπες· καὶ εἰ μὲν τὸν δεξιὸν, οἱ δικασταὶ τῆς φυλῆς ἐκδίδουσιν ἀθωωτικὴν ἀπόφασιν ὑπὲρ τοῦ θανόντος, εἰ δὲ τὸν ἀριςερὸν, προφέρουσι κατ' αὐτοῦ αἰώνιον ἀνάθεμα.

Οἱ Ἰνδοὶ ὑπερέβησαν παρὰ πολὺ καὶ αὐτοὺς τοὺς παλαιοὺς Αἰγυπτίους κατὰ τὰς εἴς τινα ζῶα ἀποδιδομένας θρησκευτικὰς τιμάς· βλέπων τις τὴν παρὰ τοῖς Σιαμίοις, Πεγουϊανοῖς, Βιρμανοῖς καὶ ἄλλοις λαοῖς τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἀσίας εἰς τοὺς λευκοὺς ἐλέφαντας ἀποδιδομένην θρησκευτικὴν λατρείαν, δὲν δύναται πλέον νὰ γελάσῃ διὰ τὸ παράδοξον τῶν τιμῶν, τὰς ὁποίας ὁ Αὐτοκράτωρ Καλιγούλας διὰ θεσπίσματος διέταξε νὰ ἀποδίδωσιν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὸν Ὕπατον αὐτοῦ ἵππον. Οἱ λευκοὶ οὗτοι ἐλέφαντες ἔχουσι λαμπρὰν καὶ πολυάριθμον αὐλικὴν συνοδίαν ὁμοίαν τῆς συνοδίας μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ Μονάρχου. Χίλιοι περίπου διάφοροι ἀξιωματικοὶ ἀποτελοῦσι τὴν προσωπικὴν θεραπείαν ἑκάστου τῶν ἐλεφάντων τούτων· τὰ εὐρύχωρα ἀνάκτορα ἑνὸς τῶν μακαρίων τούτων ζώων ὑπεςηρίζοντο, κατὰ τὴν περιγραφὴν αὐτόπτου τινος περιηγητοῦ, ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν ςηλῶν, καὶ ἦσαν κεχρυσωμένα ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν· καταπέτασμα ἐκ μεταξοχνόου καὶ χρυσοκεντήτου μαύρου ὑράσματος ἔκλειε τὴν εἴσοδον τῶν ἰδιαιτέρων θαλάμων τοῦ ζώου· ὁ ἐλέφας, δεδεμένος διὰ χρυσῶν ἁλύσων, καὶ ἔχων ἐπ' αὐτοῦ ἐφίππιον ἐκ μεταξωτοῦ ὑράσματος ἐρυθροῦ χρώματος, κεκοσμημένον διὰ πολυτίμων ἀδαμάντων, ἐπανεπαύετο ἐπὶ μαλακῶν

στρωμάτων ἐκ κυανοῦ ἐρίου. Τὰ ἐμπεριέχοντα τὰς τροφὰς αὐτοῦ πινάκια, τὸ πτυοδοχεῖον, τὰ διάφορα ἐργαλεῖα τοῦ καλλωπισμοῦ καὶ τὰ σκεύη τῆς τραπέζης αὐτοῦ ἦσαν ὅλα κατάχρυσα, καὶ λιθοκόλλητα· ὅτε δὲ ὡδήγουν αὐτὸν εἰς τὸν λουτρῶνα, προηγεῖτο τάγμα μουσικῶν παιανιζόντων καὶ ψαλλόντων· μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἐπιστροφὴν τοῦ ἐλέφαντος, εἷς τῶν αὐλικῶν ὑπηρετῶν ἔνιπτε τοῦς πόδας τοῦ μακαρίου ζώου ἔνδον χρυσῆς λεκάνης. Αἱ ἡμέραι τῆς ὑποδοχῆς καὶ ἀκροάσεως, καθ' ἃς ὁ λαὸς ἠδύνατο νὰ παρουσιασθῇ καὶ νὰ λατρεύσῃ τὸν ἐλέφαντα, ἦσαν τακτικῶς ὡρισμέναι· οἱ δὲ ξένοι πρέσβεις ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ φέροντες πλούσια δῶρα. »

Ὁ βοῦς δὲν λατρεύεται μὲν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς μετὰ τοσαύτης πομπῆς καὶ παρατάξεως, ἀλλ' ἀπολαμβάνει σέβας ἴσον σχεδὸν πρὸς τὸ τοῦ ἐλέφαντος· δὲν διάγει μὲν τὸν βίον ἐν βασιλικῇ μεγαλοπρεπείᾳ, ζῇ ὅμως ἀνέτως καὶ εὐχαρίστως· ἂν δὲ καὶ ὁ φόνος ἄλλου τινὸς ζώου δύναταί πως ἐνίοτε νὰ δικαιολογηθῇ, ἀλλ' ἡ κατὰ βοὸς βλάβη θεωρεῖται θανάσιμον ἁμάρτημα καὶ ἀσύγγνωστος βεβήλωσις. Κατὰ τὸν φρικτὸν μάλιστα λιμὸν, τὸν ἐρημώσαντα τὰς Ἰνδίας ἐν ἔτει 1812, ἐπειδὴ ἕνδεκα Ἰνδοὶ κατήντησαν εἰς τοσαύτην παραφορὰν ὑπὸ τῆς πείνης, ὥστε ἐπέβαλον χεῖρα ἐπί τινος δαμάλεως, τὴν ὁποίαν σφάξαντες κατέφαγον, καταδιωχθέντες κατεδικάσθησαν ὅλοι εἰς θάνατον καὶ ἔλαβον δημοσίως τὴν τιμωρίαν τοῦ φοβεροῦ αὐτῶν ἐγκλήματος, ἐνώπιον τοῦ καταρωμένου καὶ ἀναθεματίζοντος αὐτοὺς πλήθους.

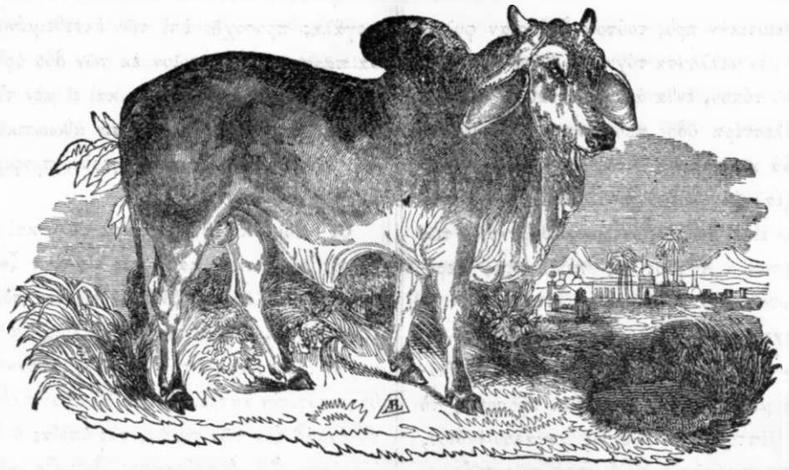

ΒΡΑΧΜΑΝΙΟΣ ΒΟΥΣ.

Ὑπάρχει μάλιστα ἐν Ἰνδίᾳ εἶδός τι βοῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους οἱ Ἰνδοὶ δεικνύουσιν ἔτι μείζονα εὐλάβειαν. Τὸ εἶδος τοῦτο, μικρότερον τῶν παρ' ἡμῖν βοῶν, πλησιάζει μὲν μᾶλλον πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν *Οὔρων* λεγομένων βοῶν, ἕνεκα τοῦ μεταξὺ τῶν ὤμων κυρτώματος, διακρίνεται δὲ διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ τραχήλου κατ' εὐθεῖαν μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς κοιλίας τοῦ ζώου κρεμαμένων μακρῶν λωγανίων. Ἔχει δὲ τὰ μὲν μέλη στρογγύλως ἐσχηματισμένα καὶ χαρίεντα, τὸ δὲ ἦθος πρᾶον καὶ ἥμερον, ἐπὶ δὲ τῆς φυσιογνωμίας, τῶν κινημάτων καὶ ἕξεων τοῦ ζώου τούτου βλέπει τις τὸ χαρακτηρίζον καὶ τὴν Ἰνδικὴν ἐνταυτῷ ῥαθυμίαν, καὶ τὴν χαῦνον καὶ ὑπεροπτικὴν ἀπάθειαν τῶν Βραχμάνων. Καὶ τῷ ὄντι ἡ εὐλάβεια τῶν λαῶν συγκατατάσσει εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἀποδίδει τὰς αὐτὰς τιμὰς εἴς τε τὰ ἱερὰ ταῦτα ζῶα, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν φυλὴν, ἥτις μόνη ἐκρίθη ἀξία τοῦ νὰ περιθάλπῃ αὐτά.

Οἱ βόες οὗτοι, διακρινόμενοι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ταῦροι Βραχμάνιοι*, κατοικοῦσιν ἐν ταῖς παρὰ τοῖς ναοῖς οἰκοδομαῖς, πέριξ τῶν ὁποίων διάγουσι βίον ἐντελῶς ἄργον, ἥσυχον καὶ ἀνεπηρέαστον, εὐχαριστοῦντες ὅλας τὰς ἰδιοτροπίας καὶ ἐπιθυμίας αὐτῶν. Δὲν ὑπάρχει φραγμὸς, ὅστις δὲν πίπτει, οὔτε θύρα ἥτις δὲν ἀνοίγεται ἐνώπιον αὐτῶν, οὔτε λειμὼν ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν δύνανται νὰ βοσκήσωσιν ἐλευθέρως καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἡ εὐχάριστος ὑποδοχὴ, τὴν ὁποίαν πανταχοῦ ἀπαντῶσιν, ἐνέπνευσεν εἰς

τὰ ζῶα ταῦτα μεγάλην οἰκειότητα καὶ θράσος· ἀλλ' οἱ Ἰνδοὶ ἕνεκα τῆς πίστεως αὐτῶν ἀνέχονται ἀγογγύστως τὰς ἐνοχλήσεις των Βραχμανίων Ταύρων, οἵτινες ποτὲ μὲν εἰσέρχονται εἰς τὰς οἰκίας καὶ ἁρπάζουσι πᾶν ὅ,τι ἐρεθίσῃ τὴν ὄρεξιν αὐτῶν, ποτὲ δὲ περιφερόμενοι εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνατρέπουσι παίζοντες μετὰ ῥαθύμου ἀμεριμνησίας πᾶν ὅ,τι τύχῃ πρὸ τῶν πολῶν, ἢ τρώγουσι καὶ διασκορπίζουσι τὰ ἐκεῖ ἐκτεθειμένα σιτηρὰ, τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ὄσπρια μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως τῶν ἐμπορευομένων αὐτά.

Ἀλλ' ἆ; μὴ νομίσῃ τις, ὅτι οἱ Ἰνδοὶ ἔμποροι δέχονται τοσοῦτον εὐμενῶς καὶ ἄνευ τινὸς ἐλπίδος κέρδους τοὺς ἐπιζημίους τούτους καὶ ἀδιακρίτως ἐπισκεπτομένους. Οἱ Βραχμάνιοι Ταῦροι εἶναι ἐξαιρέτως ἀφιερωμένοι εἰς τὸ φοβερώτερον τῆς Ἰνδικῆς Τριάδος πρόσωπον, εἰς τὸν τρομερὸν δηλαδὴ καὶ καταστρεπτικὸν Σίβαν, διὸ καὶ φέρουσιν ἐπὶ τοῦ ἰσχύου ἓν τῶν ἀλληγορικῶν συμβόλων τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουσι· διότι ὁ βοῦς Νανδῆς, ὅστις ἔχει τὴν τιμὴν νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ τὸν Σίβαν, εἶναι ἐκ τοῦ γένους τῶν βοῶν τούτων. Ὅθεν οἱ Ἰνδοὶ στοχάζονται, ὅτι περιποιούμενοι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζῶον καθιστῶσιν εὐμενῆ εἰς ἑαυτοὺς τὸν ἐπ' αὐτοῦ ὀχούμενον Θεόν· ἄλλως μεταχειρίζονται τὸ ἱερὸν τοῦτο ζῶον διὰ νὰ μετακομίζωσιν ἑαυτούς. Μακάριος ὁ Ἰνδὸς, ὅστις ἐκπνεύσῃ ἐντὸς τῶν ῥείθρων τοῦ Γάγγου, κρατῶν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς βοῦν ἄῤῥενα ἢ θήλειαν· διότι οὗτος εἶναι βέβαιος, ὅτι θέλει φθάσει κατ' εὐθεῖαν καὶ ἀκωλύτως εἰς τὸν παράδεισον τῶν Ἰνδῶν.

Αὕτη ἡ πέραν τοῦ δέοντος οἰκειότης τῶν Ἰνδῶν πρὸς τὰ ζῶα κάμνει παράδοξον ἀντίθεσιν, ὡς ἐν Τουρκίᾳ, πρὸς τὴν ὁποίαν οὗτοι δεικνύουσι καταφρόνησιν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ταλαιπωριῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅθεν τὸ πολυθρύλλητον περὶ Τουρκίας ἀπόφθεγμα τῶν Εὐρωπαίων, ὅτι *διὰ νὰ ἦναί τις εὐτυχὴς ἐν Τουρκίᾳ πρέπει νὰ ἦναι ἵππος, ἢ κάμηλος, ἢ περιστερὰ*, ἤθελεν ἐφαρμοσθῆ δικαιότερον περὶ τῆς Ἰνδίας, ὅπου διὰ νὰ ἦναί τις εὐδαίμων, πρέπει νὰ ἦναι ἢ Βραχμάνος, ἢ ζῶον.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ.

Νέος τις ἐκ Παρισίων, ἀπερχόμενος εἰς Ἀμστελόδαμον, ἰδὼν μεγαλοπρεπεστάτην οἰκίαν κειμένην πρὸ τῆς πόλεως, ἠρώτησεν Ὁλλανδόν τινα συνεπιβάτην αὐτοῦ, *εἰς ποῖον ἀνήκει ἡ λαμπρὰ αὕτη οἰκία*· ὁ δὲ Ὁλλανδὸς μὴ γνωρίζων τὴν Γαλλικὴν, ἀπήντησε πρὸς αὐτὸν, λέγων εἰς Ὁλλανδικὴν γλῶσσαν καν-νιχ-φερστάαν (Kan-vieg-ferstaan) ἤτοι *δὲν σὲ καταλαμβάνω*· ἀλλ' ὁ Γάλλος ἐκλαβὼν τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὡς τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς οἰκίας, περὶ τῆς ὁποίας ἠρώτα, αἴ! ἐπανέλαβεν, ἡ οἰκία αὕτη εἶναι τοῦ Κυρίου Κανιχφερστάαν· ἤκουσα πολλάκις νὰ ὁμιλῶσιν ἐν Παρισίοις περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, καὶ περὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ οἰκίας, καὶ ἀληθῶς εἶναι ἀξιοθαύμαστος τόσον ἡ οἰκοδομὴ, ὅσον καὶ ὁ πρὸ αὐτῆς κῆπος· δὲν εἶδον ποτὲ ὡραιοτέραν οἰκίαν ἐπὶ ζωῆς μου, καὶ ὁ Κύριος Κανιχφερστάαν εἶναι εὐτυχὴς ἔχων τοιαύτην οἰκίαν· φίλός μού τις εἰς τὴν Γαλλίαν ἔχει παρομοίαν τινα οἰκίαν ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σαῶνος, τὴν ὁποίαν ὅλος ὁ κόσμος θαυμάζει, ἀλλὰ τὸ κατ' ἐμὲ ἤθελα προτιμήσει τὴν τοῦ Κυρίου Κανιχφερσάαν. Ἐπρόσθεσε δὲ καὶ πολλὰς ἄλλας τοιαύτας διηγήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ὁλλανδὸς μὴ ἐννοῶν τὴν γλῶσσαν οὐδὲ ἀπήντησεν.

Φθάσας δὲ ὁ νέος Γάλλος εἰς Ἀμστελόδαμον καὶ ἰδὼν ὡραίαν τινα γυναῖκα περιπατοῦσαν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως, ἠρώτησέ τινα τῶν διαβατῶν, *πῶς ὀνομάζεται ἡ γυνὴ αὕτη*, ἀλλ' ὁ διαβάτης, μὴ ἐννοῶν τὴν γλῶσσαν τοῦ Γάλλου, ἀπήντησεν ὁμοίως Καν-νιχ-φερστάαν (δὲν σὲ καταλαμβάνω) ἄ! εἶπεν ὁ Γάλλος, ἡ γυνὴ αὕτη εἶναι σύζυγος τοῦ Κυρίου Κανιχφερσάαν, ἰδιοκτήτου ἐκείνης τῆς πρὸ τῆς πόλεως ὡραίας οἰκίας, *πόσον ἀξιοζήλευτος εἶναι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔχων τοιαύτην λαμπρὰν οἰκίαν, καὶ τόσον ὡραίαν σύζυγον*· προχωρήσας δέ τινα βήματα εἶδε τὴν στρατιωτὴν μουσικὴν παιανίζουσαν πρὸ τῆς θύρας ἑνὸς πολίτου, ὅστις εἶχε κερδήσει εἰς τὸ λαχεῖον μεγάλην τινὰ ποσότητα χρημάτων· *πῶς ὀνομάζεται*, ἠρώτησεν ὁ Γάλλος τινὰ τῶν παρόντων, *ὁ κερδήσας τὴν μεγάλην ταύτην χρηματικὴν ποσότητα;* Καν-νιχ-φερστάαν (δὲν σὲ καταλαμβάνω) ἀπήντησεν ὁ Ὁλλανδὸς μὴ ἐννοῶν τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ· *πόσον εἶναι μακάριος* ἔκραζεν ὁ νεανίσκος Γάλλος, *ὁ Κύριος οὗτος Κανιχφερστάαν· διότι ἐν ᾧ εἶναι κύριος τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐκείνης οἰκίας, ἔχει τοσοῦτον ὡραίαν σύζυγον, κερδαίνει πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὸ λαχεῖον τοσαύτην ποσότητα χρημάτων· τῷ ὄντι ὑπάρχουσιν εἰς τὸν κόσμον ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων ἡ εὐτυχία εἶναι ἀκατανόητος*· καὶ ταῦτα μονολογῶν ἀπῆλθεν εἰς τὸ κατάλυμα αὐτοῦ.

§. Τὴν δὲ ἐπαύριον ἐξελθὼν καὶ ἀπαντήσας νεκρόν

τινα προπεμπόμενον εἰς τὸν τάφον, ἠρώτησε, *πῶς ὀνομάζεται ὁ ἀποθανών; Καν-ριχ-φερστάαν*, ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτὸν ὁμοῦ· *ἄ!* ἔκραξεν ὁ Γάλλος νεανίσκος, *ὁ δυστυχὴς Κανιχφερστάαν!.. προέβλεπον τῷ ὄντι, ὅτι ἡ εὐτυχία αὐτοῦ, φθάσασα εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν, δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολύ!.. τοιαύτη εἶναι ἡ τύχη τῶν θνητῶν!..* καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὸ κατάλυμα αὐτοῦ συνέταξεν ἐκτεταμένην διατριβὴν περὶ τοῦ ἀώρου θανάτου τοῦ εὐτυχοῦς Κανιχφερστάαν, καὶ περὶ τῆς ματαιότητος καὶ τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, τὴν ὁποίαν καὶ ἐδημοσίευσε διὰ τοῦ τύπου.

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΥΓΕΙΑΝ.

Σὲ ὑμνῶ καὶ μακαρίζω, μακαρία, ἐρασμία,
παμβασίλεια ὑγεία.
Σὺ ὡς ὄναρ διαλύεις ἀθυμίας, ἀῤῥωστίας,
καὶ στολίζεις κατοικίας.
Σὺ λιμὴν ὑπάρχεις μέγας πενομένων, θλιβομένων,
κ' ἐν δεινοῖς χειμαζομένων.
Ἕνεκά σου, ζωηφόρε, εὐθυμοῦμεν, εὐτυχοῦμεν,
κ' εἰς μαθήσεις προχωροῦμεν.
Καὶ πετῶμεν εἰς τὰ ὕψη τῆς σοφίας, μετ' εὐκλείας,
σῆς τυχόντες βοηθείας.
Σὲ ποθοῦσι διὰ βίου φῦλ' ἀνθρώπων πολυτρόπων
διὰ σὲ εἰς πάντα τόπον·
Τὸν Θεὸν παρακαλοῦσι, σὲ ζητοῦντες, σὲ αἰτοῦντες,
ἀγαπῶντες καὶ φιλοῦντες.
Τίς χωρὶς σου ἐκ τῶν ζώντων ἐνηβάσκει, ἐγγηράσκει,
ἐκ δεινῶν ἀποδιδράσκει;
Ἀλλ' οὐχὶ εἰς Ἅδην βαίνει μετὰ πόνων καὶ ἀγώνων
καὶ παμπόλλων ἀλγηδόνων;
Αἰ! ἀνάπαυσις βροτεία, πλουσιότης, ἐνδοξότης
εἰσὶ πλὴν σου ματαιότης!
Σὺ παμπόθητέ μοι ἔσο συνεργάτις καὶ προστάτις,
σὺ ἀεὶ συνεπιβάτις.
Καὶ σὺν χάρισι καὶ Μούσαις, ὦ ὑγεία φερολβία,
Γλυκυτάτη συντροφία.

(ὑπὸ Γρηγορίου Φωτεινοῦ.)

Ο ΠΙΘΗΚΟΣ ΞΟΥΘ,

ἢ τὰ ἤθη τοῦ αἰῶνος.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΡΩΤΟΦΑΝΕΣ.

(*Συνέχεια ἐκ τῶν Ἀριθμῶν* 10, 11 *καὶ* 12.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἡ ἐπάνοδος.

Τέσσαρας περίπου μῆνας μετὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν τῆς εἰκόνος ὁ γέρων Μαλουκάτος ἔγραψε πρὸς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Λιγαρίδην νὰ μεταβῇ εἰς Σμύρνην, ὅπου περιέμενεν αὐτὸν διὰ νὰ συμπαραλάβῃ εἰς τὴν ὁποίαν ἐμελέτα νὰ κάμῃ περιήγησιν κατὰ τὰς κυριωτέρας πόλεις, πρὶν ν' ἀποκατασταθῇ ἐν Ἀθήναις, ἔνθα εἶχεν ἀποφασίσει νὰ διέλθῃ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἐπιβάντες λοιπὸν ἐπὶ ἐμπορικοῦ πλοίου μετέβημεν εἰς Μασσαλίαν, ἐκεῖθεν δὲ ἐπιβιβασθέντες ἐπὶ Γαλλικοῦ ἀτμοπλόου ἐφθάσαμεν εἰς Σμύρνην κατὰ τὸν Αὔγουστον μῆνα τοῦ ἔτους 1834.

Ἀλλ' ὁποίαν ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς τὴν ψυχήν μου ἡ θέα τῆς Σμύρνης! ἀναμιμνησκόμενος τὴν ἐν αὐτῇ πρὸ τριάκοντα περίπου ἐτῶν κενοδοξίαν, ματαιότητα καὶ εὐπιστίαν μου, ἠσχυνόμην ἐμαυτὸν μᾶλλον διὰ τὰς τότε μωρίας μου, ἢ διὰ τὴν νῦν πιθήκειον μορφὴν, τὴν ὁποίαν τὰ κατ' ἐμὲ παρέσχον ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὲ ἀποδίδωσιν· ὁ δὲ γέρων Μαλουκάτος, ἅμα ἰδών με, εἶπεν, ὅτι ἦτο περιττὸν τὸ νὰ τρέφῃ τις ζῶον ἄχρηστον εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, καὶ ἐπρόβαλε πολλάκις εἰς τὸν Λιγαρίδην νὰ μὲ δωρήσῃ εἰς τὸν Πασᾶν τῆς Σμύρνης. Ἡ πρότασις αὕτη μὲ κατέπληξε, διότι ἐγνώριζον, ὅτι ὁ Πασᾶς οὗτος εἶχε καὶ ἄλλα ἄγρια θηρία, ἡ μετὰ τῶν ὁποίων συμβίωσις δὲν μὲ ἦτο πολὺ εὐάρεστος· ἀλλ' εἴτε ἡ ματαιότης τοῦ Λιγαρίδου, ἀποδιδόντος μεγάλην τινὰ ἀξίαν εἰς τὴν κτῆσιν σπανίου πιθήκου, εἴτε ἡ διπλασίασις τῶν προσπαθειῶν ἐμοῦ εἰς τὸ νὰ προλαμβάνω καὶ νὰ ἐκτελῶ μετὰ μεγάλης προθυμίας ὅλας τὰς ὑπηρεσίας τοῦ γέροντος Μαλουκάτου κατὰ τὰς δέκα ἡμέρας τῆς ἐν Σμύρνῃ διατριβῆς ἡμῶν, κατέπεισαν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ μὲ συμπαραλάβῃ εἰς τὰς περιηγήσεις αὐτοῦ, καὶ μάλιστα νὰ δεικνύῃ καί τινα πρός με συμπάθειαν.

Τὰ ἔξοχα προτερήματα τοῦ γέροντος Μαλουκάτου, αἱ συνεχεῖς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας καθ' ἡμέραν μετὰ στεναγμῶν ἀπεύθυνε πρὸς τὸν Λιγαρίδην περὶ τῆς μονογενοῦς αὐτοῦ θυγατρὸς Μαριέτας, καὶ ἡ ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας

ὅλων τῶν πράξεων καὶ λόγων τοῦ ἀγαθοῦ τούτου γέροντος χαρακτηριζομένη ἀπαρηγόρητος θλῖψις ἕνεκα τοῦ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ πληροφορηθῇ, ἂν ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἔζη ἢ ἀπέθανε, πρὸς δὲ καί τις ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως δεικνύων με, ὅτι ἀποκαθίσταμαι συνένοχος τοῦ ἐγκλήματος, διότι δυνάμενος δὲν συνέτρεχον πρὸς ἀνακάλυψιν αὐτοῦ, ταῦτα πάντα μὲ ἠνάγκασαν νὰ φανερώσω δι' ὁποιουδήποτε τρόπου εἰς τὸν γέροντα Μαλουκάτον τὸ ὁποῖον ἐγνώριζον περὶ τῆς Μαριέτας μυστικόν. Ζητήσας λοιπὸν καὶ εὑρὼν μεταξὺ τῶν πραγμάτων τοῦ Λιγαρίδου τὴν ἀπὸ τῆς Μαριέτας ὑπεξαιρεθεῖσαν εἰκόνα τοῦ Μαλουκάτου, ἔθεσα αὐτὴν πρωΐαν τινά, χωρὶς νὰ μὲ παρατηρήσῃ τις, ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ γέροντος, μὴ δυνάμενος νὰ πράξω πλειότερόν τι.

Ἀλλὰ μόλις ὁ Ξοὺθ εἶχε προφέρει τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις, καὶ ὁ ὑπηρέτης τῆς ὡραίας Σουλτανίτζας εἰσελθὼν προσεκάλεσε τὸν Καλλίστρατον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς ἕνεκα σοβαρᾶς τινὸς, ὡς ἔλεγε, καὶ κατεπειγούσης ὑποθέσεως. Ὁ δὲ Καλλίστρατος διέταξε νὰ ἑτοιμάσωσιν ἀμέσως τὴν ἅμαξαν· πρὶν ὅμως, συμπαρακολουθήσαντες αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐρασμίας ταύτης δεσποίνης, μάθωμεν τὴν σπουδαιοτάτην καὶ κατεπείγουσαν ταύτην ὑπόθεσιν, δι' ἣν μετεπέμπετο τὸν Καλλίστρατον, εἶναι δίκαιον καὶ ἀναγκαῖον νὰ ἐκθέσωμεν ἱστορικάς τινας πληροφορίας περὶ τοῦ ὑποκειμένου τῆς ὡραίας Σουλτανίτζας, καὶ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν αὕτη κατεῖχεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς πρωτευούσης τῆς Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Ἡ Σουλτανίτζα.

Ἡ ὡραία Σουλτανίτζα, ἡ Ἀσπασία αὕτη τῶν Ἀθηνῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, προέκυψεν εἰς τὸ φῶς ἐκ τινος σκοτεινῆς γωνίας τοῦ διὰ τοῦ μαγευτικοῦ ὕδατος τῆς εὐγενείας ζυμωμένου Φαναρίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ περιέργου τούτου φυσικοῦ ταμείου τῶν σπανίων ἑτεροκλίτων ὄντων. Ζῶσα δὲ ἀπὸ δέκα περίπου ἐτῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸ σεμνὸν τῆς χηρείας ὄνομα, εἶχεν ἑλκύσει πρὸς ἑαυτὴν τὴν γενικὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν, καὶ συγκινήσει διὰ τῶν ἐξόχων αὐτῆς προτερημάτων καὶ γοητευτικῶν θελγήτρων τὰς εὐαισθήτους ψυχὰς πολλῶν ἐκ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ ἐνδόξων ἡρώων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Βεβαιοῦσι μάλιστα, ὅτι ὑπὸ τῶν τρυφερῶν αἰσθημάτων τοῦ ὡραίου τούτου πλάσματος ἠλεκτριζόμεναι αἱ πατριωτικαὶ κεφαλαὶ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς τελευταίας ἐν Ἀθήναις μεταπολιτεύσεως, ὕψωσαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς σημερινῆς αὐτοῦ τελειότητος, εὐδαιμονίας καὶ δόξης, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὰ διατάγματα τῶν διορισμῶν τῶν πλείστων ὑπαλλήλων τοῦ κράτους ἐγράφοντο ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς ἀξιεράστου ταύτης Δεσποίνης. Ἐκεῖ ἐχαλκεύοντο οἱ τίμιοι διαχειρισταὶ τῶν ἐθνικῶν προσόδων· ἐκεῖ διεφιλονεικοῦντο καὶ ἐξεκαθαρίζοντο τὰ προσόντα τῶν γερουσιαστῶν καὶ ἡ φιλοπατρία τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν· ἐκεῖ ἐτορνεύετο ἡ ἱκανότης τῶν ὑπαλλήλων τοῦ κράτους· ἐκεῖ δι' ἑνὸς νεύματος τῆς ὡραίας Σουλτανίτζας ὁ μὲν ἐκ τοῦ Μεδρεσὲ διαφυγὼν κλέπτης ἐχειροτονεῖτο οἰκονομικὸς ὑπάλληλος· ὁ λῃστὴς, ἔπαρχος· ὁ ἀσυνείδητος, δικαστής· ὁ μαστρωπὸς, πρόξενος· καὶ οἱ κακοήθεις καὶ ἀμαθεῖς, καθηγηταὶ τῆς ἠθικῆς καὶ φιλοσοφίας. Οἱ δὲ ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῆς δυτικῆς διπλωματείας καὶ οἱ ἀνώτεροι αὐτῶν ὑπάλληλοι, ἀνακαλύψαντες τὸν Πανδώρειον τοῦτον πίθον, ἔσπευσαν νὰ ἐπιληφθῶσιν ἐγκαίρως τῶν τροχῶν τῆς Δαιδαλείου ταύτης μηχανῆς, διὰ νὰ στρέψωσι τὰ κινήματα αὐτῆς πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ κλασικοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποίου τὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἀποκατάστασιν καὶ οὗτοι καὶ αἱ κυβερνήσεις αὐτῶν μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῖς εἰλικρινείας καὶ φιλανθρωπίας ἀείποτε ἐπρέσβευσαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἡ Σουλτανίτζα λοιπὸν, καταντήσασα ἡ στρόριγξ τῆς Ἑλληνικῆς διπλωματείας, τὸ βαρόμετρον τῆς εὐνοίας τῶν ἐν τοῖς πράγμασι, καὶ τὸ κέντρον τοῦ κοινωνικοῦ κύκλου τῶν Ἀθηνῶν, ἐθεωρεῖτο δικαίως ὡς συγκεντρώσασα ἐν ἑαυτῇ τὰς τρεῖς μεγάλας δυνάμεις τῶν Μοιρῶν τῆς μυθολογίας· ἡ δὲ Αὐλὴ, ὑπείκουσα εἰς τὴν ἀκαταμάχητον φορὰν τοῦ πολιτικοῦ τούτου συρμοῦ, ἑκοῦσα ἄκουσα συγκατέταξε τὴν ὡραίαν Σουλτανίτζαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτῶν Δεσποινῶν, αἵτινες προσεκαλοῦντο εἰς τοὺς ἐν τοῖς ἀνακτόροις χορούς.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ὑπῆρχεν ὁ βαθμὸς, τὸν ὁποῖον ἡ ὡραία Σουλτανίτζα κατεῖχεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν Ἀθηνῶν· ὅσον δὲ ἀποβλέπει τὸν ἰδιαίτερον βίον καὶ τὰς μετὰ τοῦ Καλλιστράτου σχέσεις αὐτῆς, ταῦτα δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ἐκ τῶν ἑφεξῆς.

Ἐντὸς λαμπρῶς ἐσολισμένου ἀφυπνωτηρίου (boudoir), ἔνθα ἔβλεπέ τις πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ συμφορήσῃ ἡ ἐκλεπτυσμένη Εὐρωπαϊκὴ φιλοκαλία καὶ ἡ περιειργασμένη πρωδὴ γυναικὸς φιλαρέσκου, ἔκειτο ἐξηπλωμένη ἐπὶ

σκίμποδος ἐξ ἐρυθροῦ μεταξοχνόου ὑφάσματος, ἀναβάδην ἔχουσα τοὺς πόδας, τριακοντατὴς ὡραία γυνή, κρατοῦσα ἐφημερίδα τῶν Παρισινῶν συρμῶν. Ὁ ἐκ λευκῆς μουσουλίνας ποδήρης καὶ πλατύπτυχος πρωϊνὸς αὐτῆς ἐπενδύτης, ἔχων πεπυκνωμένας παρυφὰς ἐκ πλατείας Βαλεντιανῆς (Valencienne), ἐμαρτύρει τὴν περὶ τὸ καθεστὸς καλὸν τῆς ἐποχῆς σπουδὴν καὶ ἀκρίβειαν τῆς Δεσποίνης ταύτης· οἱ δὲ ζωηρότητα ἀπαστράπτοντες μεγάλοι, μέλανες καὶ γοργοὶ ὀφθαλμοί, ὡς καὶ πάντα τὰ μετὰ χάριτος καὶ νοήματος κινήματα τοῦ σώματος αὐτῆς, ἐδείκνυον, ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη κατεῖχεν ἐντελῶς καὶ μετεχειρίζετο μετὰ ἐξιδιαζούσης τέχνης τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἀρέσκειν καὶ γοητεύειν τὰς καρδίας.

Ἡ θύρα τοῦ ἀφυπνωτηρίου ἠνεῴχθη ἐλαφρῶς καὶ μετὰ τῆς ἐμφρόντιδος ἐκείνης προσοχῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἡ φιλόστοργος μήτηρ ἀνοίγει τὴν τοῦ θαλάμου τοῦ κοιμωμένου βρέφους, καὶ εὐλύγιος θεραπαινὶς, ἀκροβατοῦσα χαριέντως, παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς ὡραίας Σουλτανίτζας.

—Κιαράτζα! ἡ μαδόνα μου μ' ἔστειλενε νὰ 'δῶ, ἂν ἐξυπνήσετενε, κι' ἃ θέτενε νὰ σᾶς χτενίσω.

— Σὲ εἶπα, Πλουμοῦ, νὰ μὴ μεταχειρίζεσαί ποτε, καὶ μάλιστα ὅταν ὁμιλῇς πρὸς ἐμὲ, τὸ βαρβαρικὸν τοῦτο ἐπίθετον *Κυράτζα*. *Κυράτζαις* εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν λέγουν τὰς Ψωμαθιανὰς· σὲ εἶπα νὰ μὲ λέγῃς *Κυρίαν*.

— Ἔλα Χριστὲ καὶ παναγιά! ἐγὼ σᾶς εἶπα ψωματάρα; ποῦ πίνω νερὸ 'ς τόνομά σας!

— Δὲν σὲ εἶπα τοῦτο! ἀλλὰ σὲ εἶπα ὅ,τι καὶ ἄλλοτε, δηλαδὴ νὰ μάθῃς νὰ ὁμιλῇς ὀρθῶς.

— Ἐγὼ πάντα τὰ λέγω ὀρτὰ καὶ κοφτά· μὰ ἔ ξέρω νὰ τὰ πῶ περὶ διὰ γραμμάτου. ἔν τὸ ζάρανε στὴ Χὶ νὰ πηγαίνουν 'ς τὸ σκολειό.

— Καλὰ λέγουσιν, ὅτι ὅλαι αἱ Χῖαι εἶσθε ἀνόητοι.

— Ὄγεσκε δὰ νὰ σᾶς χαρῶ! 'μπορεῖ νὰ μὴν ἔχωμεν τὸν ἴδιο νοῦ μὲ σᾶς, μὰ δὲν εἴμεσθεν ἀνόηταις. Νὰ δήτενε 'ς τὸν τόπον μου 'ς τὴ Χὶ τῆς κοπελοῦδες, σὰ βγαίνουνε φαντίναις, θὰ χάσετενε τὸ νοῦ σας!... Πόσα πράμματα ξέρουνε! εἶναι καλαῖς νοικοκιουραῖς, βγάζουνε σιμιδάλι, ἀνοίγουνε κροῦσα καὶ πλέκουνε μιὰν κάρτζα τὴν ἡμέρα.

— Καὶ ψιμμιθίζονται ὡς μορμολύκια.

— Τίκκε;

— Δηλαδὴ ἀλείφονται σουλουμᾶν καὶ κοκκινάδι ὥστε προζενοῦσιν ἀηδίαν.

— Ἔχετε δίκιο Κιαράτζα... Κυρία... γιατὶ καμμιὰ φορὰ μερικαῖς τὸ παραξυλόνουνε καὶ βγαίνουνε εἰς τὸν κάτω γιαλὸ, σὰν ἡ μουτζουναριαῖς 'ς τὸν Παρθένη· μὰ καὶ σεῖς δὰ ἡ φραγκομαθημέναις πολίτισσαις δὲ βάζετενε χίλια πράμματα; νὰ μπῇ κανένας 'ς τὴν κάμερά σας φύρνετ' ὁ νοῦς του..... λάδια, ἀλείμματα, νερὰ πράσινα καὶ κόκκινα, ἀμουλάκια, γυαλάκια, μπουρνιδάκια, θαῤῥεῖς πῶς εἶναι τοῦ Δομίνικου ἡ σπετζαρία. Εἶν' ἀλήθεια πῶς τὰ δικά σας μυρίζουνε, μὰ καὶ τὰ δικά τους δὲ βρομοῦνε· μὰ πάλ' ἐκείναις ἡ κακομοίραις δὲν ἔχουνε τὸ μποῦστο, ποῦ μὰ τὴν Παναγιὰ τὴ Σπηλιώτισσα, σὰ σᾶς τὸ νε βάζω, μοῦ χρειάζεται νὰ τραβῶ μὲ περισσότερη δύναμη παρὰ τοῦ μπάρμπα μου τοῦ Γιάννη σὰ σφίγγῃ τὴ μεσιὰ τοῦ γαδάρου του.

Φθάνει πλέον· ἀηδίασα Πλουμοῦ!... μ' ἔρχεται ὑστερικὸν, ὅταν ἀκούω τὰς ἀνοησίας σου· ποία ὥρα εἶναι;

— Δεκά μιση.

— Καὶ διατί δὲν μ' ἐξύπνισες πρωΐτερον ὡς σέ εἶπα χθὲς τὸ ἑσπέρας;

— Γιατ' ἤμπα τρεῖς φοραῖς μεσ' τὴν κάμερά σας, μὰ ῥουχαλίζετενε σὰν ἄγγελος.

— Ἔπρεπε νὰ μ' ἐξυπνίσῃς, διότι ἐγὼ ἐπίτηδες κατεκλίνθην χθὲς ἐνωρίς.

— Ναίσκε μὰ ἐθάῤῥουμουνε πῶς ἀγρυπνήσετενε τὴ νύχτα σὸ κλώσιμον μὲ τὸ συμαρματάρχη.

— Ποῖον συνταγματάρχην; ὀνειρεύεσαι;

— Καὶ πῶς δὲν ἐννοιώσετενε τῆς μπατινάδες καὶ τὰ τραγούδιά του;

— Πότε; καὶ διατί δὲν μ' ἐξύπνισες;

— Μες' τὰ μεσάνυχτα· μά ξερα 'γὼ πῶς κοιμούσενε;

— Πόσον εἶσαι ἀνόητος Πλουμοῦ! νὰ ἔλθῃ ὁ Συνταγματάρχης καὶ νὰ μὴ μ' ἐξυπνίσῃς!

— Ἤρτενε καὶ χτὲς σῆς δέκα ὁ κόντες· πῶς τὸν λέτενε;.... ἐκεῖνος ὁ χαρτζιάρης· μὰ ντράπηκα νὰ τοῦ πῶ, πῶς κοιμούσενε ἐκείνην τὴν ὥρα καὶ τοῦ εἶπα, πῶς πήγετενε 'ς τὸ θέατρο, κ' ἔγραψε νε τοῦτο νά τὸ γραμματάκι, ἤφερεν κἰ ὁ σολντάτος τοῦ συμαρματάρχη τοῦτο νά, ἤδωκεν καὶ τοῦτο νά τοῦ Γεράσιμου τὸ πρωΐ ἐκεῖνος ὁ ὥμορφος Ἐγγλέζος τοῦ Βαπορίου.

— Ὑπομονή.....ἑτοίμασον τὸ λουτρόν μου καὶ ἔπειτα ἀφοῦ λουσθῶ νὰ μὲ κτενίσῃς.

— Καί τί λογῆς θὰ τὸ 'τοιμάσω χωρὶς γάλας;

— Καὶ πῶς! δὲν ἠγόρασε σήμερον ὁ Γεράσιμος γάλα;

— Ὄγεσκε νὰ σᾶς χαρῶ!.. καὶ τὸ ἐχτεσινὸ ἐβρόμισενε, γιατὶ ἤτανε τριῶ μερῶ, κ' ἡ τζάτζα σας.... μὰ μὴ μὲ μαντατέψετενε....

— Ὄχι, Πλουμοῦ, λέγεμε μόνον τὴν ἀλήθειαν· λοιπὸν τὸ γάλα τοῦ χθεσινοῦ λουτροῦ ἦτον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ προχθὲς ἐλούσθην;..

— Ναίσκε, γιατὶ ἡ τζάτζα σας, ὅσον καιρὸ ὁ Γεράσιμος ἐμεταπωλούσενε τὸ γάλας ποῦ λουγούσαστενε, τοῦ 'λέγενε κἰ ἀγόραζενε γάλας κάθε ταχὺ, μ' ἀπὲ τὸν καιρὸ ποῦ ἐκείνη ἡ ξυνογαλοῦ ποῦ τῆς τὸ πουλούσαμενε.... .... ξέρετενε δά.... καί.... μηδ' ἐφτὴ, μηδ' ὁ καφετζῆς, μηδὲ κανεὶς ἄλλος πλιὰ δὲ θέλει ν' ἀγοράσῃ γάλας ἀπὲ μᾶς· κ' ἡ τζάτζα σας λέ πῶς δὲν πρέπει νὰ τ' ἀγοράζωμενε καὶ νὰ τὸ ῥήχτωμαινε· γιατὶ εἶναι κρίμα φαγώσιμο πρᾶμμα νὰ ῥήχτεται· κ' ἐκεῖνο δὰ τὸ προχθεσινὸ τὸ 'πήρενε γιατὶ τὸ 'βρενε φτινὸ καὶ σᾶς τὸ βάλενε δυὸ φοραῖς τὸ ἴδιο, κ' ἤθελεν καὶ σήμερη νὰ σᾶς τὸ βάλῃ, μὰ βρώμησενε καὶ μοῦ 'πενε νὰ μὴ σᾶς τὸ 'πῶ.

— Πολλὰ καλά! φθάνει! βλέπω ὅτι δὲν εἶσαι μόνον σὺ ἀνόητος· ἔλα νὰ μὲ κτενίσῃς· παρατήρησον εἰς τὴν εἰκόνα ταύτην τῆς ἐφημερίδος τὸν νέον τρόπον τοῦ κτενίσματος τῆς κεφαλῆς, διὰ νὰ μὲ κάμῃς τὰς χωρίστρας· εἶναι τοῦ τελευταίου συρμοῦ τῶν Παρισίων κατὰ τὴν Κυρίαν Λαφάρζαν (Lafarge).

— Οὐγοῦ ὥμορφη ποῦν' ἡ ἔρημη! ἀμμὲ γιατὶ φορεῖ μαῦρα; ὁ πάγες της ἀπέθανενε;

— Ὄχι, ἀλλ' ἡ Κυρία αὕτη, γεννηθεῖσα ἐν Παρισίοις ἐξ εὐγενῶν γονέων, εἶχε λάβει τὴν καλητέραν ἀνατροφὴν τοῦ συρμοῦ· ἐγνώριζε τὴν μουσικὴν, ἐχόρευε κάλλιστα, ἐχειροκρότει χαριέντως εἰς τὸ θέατρον, ὡμίλει γλαφυρῶς περὶ παντὸς πράγματος, ἐνεδύετο φιλοκάλως καὶ εἶχεν ἀναγνώσει ὅλα τὰ μυθιστορήματα ἀπὸ τοῦ Βαλτερσκόττου μέχρι τῆς Σάνδης, τὰ ὁποῖα ἀναπτερώσαντα τὴν φυσικὴν αὐτῆς φαντασίαν, ἔκαμον νὰ ἐλπίζῃ δικαίως, ὅτι ταχέως ἔμελλε νὰ γίνῃ σύζυγος Κόμητός τινος ὑπουργοῦ τῆς οἰκονομίας, ἢ πρέσβεως ἐν Τουρκίᾳ· ἀλλὰ μείνασα ὀρφανὴ καὶ πτωχὴ μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων αὐτῆς, διὰ ν' ἀποκατασταθῇ ἀνεξάρτητος, ἠναγκάσθη νὰ συζευχθῇ εἰς γάμον μετά τινος ἐργαστηριάρχου σιδηρουργοῦ, Λαφάρζου ὀνομαζομένου· ἐπειδὴ δὲ οὗτος καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ, ὄντες ἄνθρωποι χυδαῖοι καὶ χωρὶς ἀνατροφῆς, ὡμίλουν πάντοτε περὶ ἐμπορίου καὶ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, ἡ δὲ εὐγενὴς αὕτη Κυρία, φύσει εὐαίσθητος καὶ μὴ δυναμένη νὰ συμμορφωθῇ μετὰ τοιούτων ποταπῶν ἀνθρώπων, εὐφυὴς δὲ καὶ μεγαλοπράγμων, κατ' ἀρχὰς μὲν κατέπεισε τὸν σύζυγον αὐτῆς καὶ ἔγραψε διαθήκην, δι' ἧς ἄφινεν αὐτὴν μόνην κληρονόμον· ἀκολούθως δὲ, ἀποθανόντος τοῦ Λαφάρζου, τὰ δικαστήρια κατεδίκασαν εἰς διὰ βίου δεσμὰ τὴν εὐγενῆ ταύτην Κυρίαν, ὡς φαρμακεύσασαν τὸν σύζυγον αὐτῆς· ἀλλ' ὁ εὐγενὴς τρόπος, δι' οὗ ἡ σύζυγος τοῦ Λαφάρζου ὑπερασπίσθη, καὶ ἡ κατὰ τὴν δίκην ἐπιδειχθεῖσα ἔξοχος αὐτῆς ἀνατροφὴ, ἐγοήτευσαν ἐπὶ τοσοῦτον τὰς εὐαισθήτους τῶν Γάλλων καρδίας, ὥστε εὐθὺς μετὰ τὴν καταδίκην αὐτῆς ἐδόθη τὸ ὄνομα τῆς Λαφάρζης εἰς ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τοῦ συρμοῦ τῆς ἐποχῆς.

— Καλ' ἦντα μοῦ λέτενε; κιαμὲ 'σὰν ἤτανε τέτοια παράλυτη, ἦντα της ἐλιμπιστήκετενε κ' ἐκεῖνοι καὶ σεῖς, καὶ θέτενε νὰ κάμετενε καὶ τὴν σκουρωσιά της· ἡ μακαρίτρια ἡ νόνα μου μοῦ 'λεγενε « *παιδάκι μου, τὸν καιρὸ ποῦ σκουβαρίζαρε τὴ Μπόνα στὴ Χὶ ἀξαράκωλα καθισμένη 'ς τὸ γάδαρο μὲ συχώρεση, ἤμουνε ὅτ' ἠὔγαινα φαντίνα καὶ θυμοῦμαι, ποῦ γιατὶ ἐφόρεσενε ἔνα μοσκολουρῆ ντζαροῦμι, καμμιὰ μας πλιὰ ἀπετότες ἔν ἐφόρεσενε τέτοιο ῥέγκι.* »

— Αἴ!... ὅσον παράξενος καὶ ἂν φαίνεται ὁ συρμὸς, ὅστις ὅμως θέλῃ νὰ ἀρέσῃ, χρεωστεῖ ν' ἀκολουθῇ αὐτόν· ἄκουσον περίεργόν τι ἀνέκδοτον..... Ἐλαφρὰ δὰ, Πλουμοῦ! μὴ μοῦ σύρῃς τοσοῦτον τὰ μαλλία, διότι δὲν εἶναι ἡ μεσιὰ τοῦ γαδάρου τοῦ μπάρμπα σου.

— Αἴ! δὰ καὶ σεῖς, μὴν ἤστενε τόσον μυιγυόγκιχτη! 'μπρὸς τὰ κάλλη τ' εἶν' ὁ πόνος;.... πήτενε δὰ ἐκεῖνο ποῦ θέλετενε νὰ μοῦ πήτενε.

— Λοιπὸν, Πλουμοῦ, Κυρία τις ἐν Παρισίοις ἠγάπα πολὺ τὸν συρμὸν, καὶ ἐσκουφόνετο καθ' ἡμέραν κατὰ τὴν ἐφημερίδα· ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς, μὴν ὑποφέρων τὰ ὑπέρογκα ἔξοδα, ἠθέλησε νὰ σωφρονίσῃ τὴν γυναῖκα κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀνοήτων ἀνδρῶν. Παρεκάλεσε λοιπὸν τὸν Συντάκτην τῆς ἐφημερίδος τοῦ συρμοῦ νὰ γράψῃ, ὅτι ὁ τελευταῖος συρμὸς εἶναι νὰ βάλλωσιν ἐπὶ τοῦ σκουφώματος ἀντὶ ἀνθέων μέγα ῥέπανον· ἡ δὲ Κυρία αὕτη, ἀναγνοῦσα τοῦτο καὶ μέλλουσα νὰ παρευρεθῇ κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν εἰς λαμπρόν τινα χορὸν, ἔβαλεν ὄρθιον ἐπὶ τοῦ σκουφώματος αὐτῆς τὸ μεγαλήτερον ῥέπανον, τὸ ὁποῖον ἠδυνήθη νὰ προμηθευθῇ· ὅλος ὁ κόσμος ἐγέλα, ἀλλ' ἡ Κυρία αὕτη εἶχε δίκαιον, ὅτι ἀνέγνωσε τὸν συρμὸν τοῦτον εἰς τὴν ἐφημερίδα· μόνος ἔνοχος ἦτο ὁ σύζυγος αὐτῆς καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς, ὅστις δὲν ἐφρόντισε νὰ κα-

τάσχη τὴν ἐφημερίδα ταύτην πρὶν ἢ τυπωθῇ, καὶ νὰ καταδιώξῃ αὐστηρῶς τὸν ὑπεύθυνον συντάκτην, ὅστις εἶχεν ἀποτολμήσει νὰ προσβάλῃ ἐπὶ τοσοῦτον τὴν φιλοκαλίαν μιᾶς Κυρίας τοῦ συρμοῦ.

— Χά! χά! χά! πρασιαῖς, πρασιαῖς εἶν' ἡ λωλιά! φτηνὰ τὴν ἐγλύτωσεν ἡ 'λαφρόστυχη!

— Καὶ διατί Πλουμοῦ;

— Γιατὶ τῆς ἐγράψανε ῥαπάνι· ἀμ' ἂν τῆς ἐγράφανε πῶς εἶν' τῆς μόδας νὰ βάλῃ ς' τὸ κεφάλι της κανένα μεγάλο Χιώτικο ταμπουρᾶ, δὲν ἤθελε νὰ κωλοκοπῇ τὸ λύγκι της;

— Δός με τὸν καθρέπτην, διὰ νὰ ἴδω τί ἔκαμες . . . . αἴ! σχεδὸν τὸ ἴδιον.

— Ἴδιο κι' ἀπαράλλαχτο! κουσοῦρι δὲν τοῦ λείπει!

— Παραμέρισον ὀλίγον αὐτὴν τὴν χωρίστραν, διότι σκεπάζει πολὺ τὸ πρόσωπόν μου.

— Ὠχονοῦς! νά τενε νὰ σᾶς χαρῶ.

— Εὖγε! βάλε με τώρα ἐδῶθεν πρὸς τὰ κάτω τῆς χωρίστρας ἐκεῖνο τὸ ῥόδον, φέρε καὶ Κολωνιακὸν νερὸν νὰ νιφθῶ, καὶ ἑτοίμασον ταχέως καὶ τὸ χθεσινὸν φόρεμά μου διὰ νὰ ἐνδυθῶ . . . ἔστειλεν ἡ μήτηρ μου τὸν Γεράσιμον διὰ νὰ εἴπῃ τὸν Καλλίστρατον ἐκ μέρους μου, ὅτι περιμένω νὰ ἔλθῃ δι' ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν;

— Ὅσο γι' αὐτὸ ἔννοια σας! ἡ τζάτζα σας 'σὰ νὰ τό 'βλεπενε 'ς τὸν ὕπνο της· πρὶν νὰ κάμῃ τὸ σταυρό της εὐτό 'ταν ἡ πρώτη της ἔννοια· μὰ δὲ μοῦ λέτενε ἦντα περίδρομο τὸ νὲ θέτενε ταχυνάτικο τὸν Καλλόστροτο, ποῦ χετενε ἀγαπητικοὺς τὰ πιό 'μορφα παληκάρια τῆς Ἀθήνας; ἐσεῖς ὅλην τὴν ὥρα τονὲ μασκαρεύετενε καί τονε βάζετενε 'ς τὸ καλαμάκι μαζὶ μὲ τὴν τζάτζα σας, καί τονε κάμνετενε μπαρμπακίνα καὶ τὸν ἀπεφτόνονε καί τόνε λέτενε χωριάτη καὶ ξιπασμένο καὶ ἀνόητο, καὶ πῶς 'μοιάζει τὴ μαῦμοῦ του, κ' ὕστερα εὐτὸς πούρτη, γινούστενε κ' ἡ δυὸ ἀλλοιώτικαις καὶ τοῦ κάμνετενε τόσαις τζιριμόνιαις, καὶ τοῦ λέτενε πῶς χανούστενε ἀπὲ τὴν ἀγάπη του, καὶ πῶς δὰ ἃ δὲν τὸ νέ δήτενε, δὲν τρώτενε, καὶ τόσα ἄλλα πράμματα, καί . . . .

— Αἴ! Πλουμοῦ, σὺ δὲν γνωρίζεις ἀκόμη τὸν κόσμον· βέβαια ἐγὼ δὲν εἶμαι τόσον ἀσυλλόγιστος, ὥστε νὰ ἀγαπήσω τοιοῦτον μωρὸν ἄνθρωπον, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ ἁπλῆ θέα μὲ προξενεῖ ἀηδίαν· ἀλλ' ὁ Καλλίστρατος εἶναι πλούσιος καὶ ἀνόητος, καὶ τὰ δύο ταῦτα προτερήματα εἶναι μέγας θησαυρὸς διὰ μίαν γυναῖκα τοῦ κόσμου· ἐκατάλαβες τώρα τὴν ἐξήγησιν τῆς ἀπορίας σου;

— Ἀπάνω κάτω· μά . . . . .

Ὁ ἐκ τῆς ὁδοῦ ἀκουσθεὶς κρότος ἁμάξης, ἥτις εἶχε ϛαματήσει ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τῆς Σουλτανίτζας, διέκοψε τὴν ὁμιλίαν τῆς Πλουμοῦς, τὴν ὁποίαν ὠθήσασα ἡ ἀξιέραστος αὐτῆς Κυρία, *τρέχα Πλουμοῦ*, εἶπε πρὸς αὐτὴν, *νὰ εἴπῃς νὰ περιμείνῃ ὀλίγον εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ ἔρχομαι ἀμέσως*· ἡ δὲ εὐλύγιστος θεραπαινὶς, ψιθυρίσασα τὸ τῆς παροιμίας, «*κατὰ τὴ φωνὴ νά τον κὶ ὅλας,*» ἐπέταξεν ὡς ἀστραπὴ ἔξω τοῦ ἀφυπνωτηρίου καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ὁ ἀληθὴς ἔρως τῶν γυναικῶν τοῦ συρμοῦ, ἢ τὸ κίτρινον φόρεμα τοῦ χοροῦ.

Πολλὴν ὥραν ἀκόμη περιέμενεν ἀνυπομόνως ὁ Καλλίστρατος ἐν τῇ αἰθούσῃ, καθήμενος μετὰ τῆς μητρὸς τῆς Σουλτανίτζας, καὶ ἰσάζων συνεχῶς ποτὲ μὲν τὸν πολύπτυχον καὶ πλατὺν αὐτοῦ λαιμοδέτην, ποτὲ δὲ τὰ ἐστιλβωμένα καὶ στενὰ ἀχυρόχροα αὐτοῦ χειρόκτια, ἄλλοτε δὲ ἀποχωρίζων ἀπ' ἀλλήλων τοὺς μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας συνεστραμμένους βοστρύχους τῆς κόμης αὐτοῦ. Παίζων δὲ τὴν ἀπὸ χρυσῆς ἁλύσου ἐξηρτημένην ἀπὸ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ διόπτραν, ἢ κτυπῶν τὸ ἔδαφος μετὰ ῥυθμοῦ καὶ μέλους διὰ τοῦ κομψοῦ αὐτοῦ ῥαβδίου, καὶ ἅμα ὑποτονθορύζων θεατρικόν τι μέλος, καὶ κινῶν τὴν κεφαλὴν ἀπεκρίνετο μηχανικῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῆς γραίας, ἀπαντῶν πολλάκις ἄλλα ἀντ' ἄλλων, ὡς ἔχων τὸν νοῦν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅλως προσηλωμένους εἰς τὴν θύραν, ἐξ ἧς ἀνέμενε νὰ προκύψῃ τὸ εἴδωλον τῆς καρδίας αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους ἐλαφρὸν βάδισμα μόλις ἀκουομένων βημάτων, καὶ χάριεν φουρφούρισμα χαμαὶ συρομένου μεταξωτοῦ ἀνήγγειλαν τὴν παρουσίαν τῆς ἐρασμίας Δεσποίνης. Ὁ δὲ Καλλίστρατος, ἐγερθεὶς μετὰ σπουδῆς, καὶ λυγίσας τὸ σῶμα διὰ νὰ χαιρετήσῃ χαριέντως τὴν ἐξερχομένην Σουλτανίτζαν, ὤθησε διὰ τοῦ ἀγκῶνος τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀποτεθειμένον πῖλον αὐτοῦ, ὁ δὲ πῖλος ἀντωθήσας τὸ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἱσάμενον πλῆρες ἀνθέων κρυσάλλινον ἀγγεῖον, τοῦτο μὲν ἀνατρέψας συνέτριψε, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ ἄνθη μετὰ τοῦ ὕδατος ἐσκόρπισεν κατὰ τῆς τραπέζης καὶ κατὰ τοῦ τάπητος τοῦ ἐδάφους· καὶ ὁ μὲν Καλλίστρατος, ἀφήσας ἡμιτελῆ τὸν χαιρετισμὸν, ἔτρεχε κατόπι τοῦ διὰ πάσης τῆς αἰθούσης κυλιομένου πίλου· ἡ δὲ Σουλτανίτζα, ὑποκρύψασα τὴν δυσαρέσκειαν αὐτῆς διὰ τὴν στέρησιν τοῦ ὡραίου ἀγγείου, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει προσφιλὲς ἐνθυμητήριον παρὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς πρεσβείας, πρὸς μὲν τὴν μητέρα αὐτῆς ἔρριψε βλέμμα ὑπεμραῖνον, πόσον ἀγροϊκὸν ἐθεώρει τὸν Καλλίστρατον, ἐκτείνουσα δὲ τὴν χεῖρα πρὸς αὐτὸν, εἶπε μετὰ βεβιασμένης χάριτος καὶ πλαστῆς ἀδιαφορίας «*μικρὸν καὶ ἀδιάφορον πρᾶγμα, Κύριε Καλλίστρατε, πρὸ πολλοῦ εἶχον σκοπὸν ν' ἀντικαταστήσω ἀντὶ τοῦ ἀγγείου τούτου ὡραῖόν τι Κιναϊκὸν τοῦ τελευταίου συρμοῦ, τὰ ὁποῖα κατ' αὐτὰς ἔφεραν ἐκ τῆς Ἀγγλίας*» καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ καθίσῃ.

Ὁ Καλλίστρατος, ἀφοῦ εἶπέ τινας ἀνοησίας διὰ νὰ δικαιολογηθῇ, μόλις συνελθὼν ἕνεκα τῶν ἐπανηλειμμένων διαβεβαιώσεων τῆς Σουλτανίτζας περὶ τῆς μηδαμινότητος τοῦ τυχαίου τούτου συμβεβηκότος, ὑπακούσας τέλος ἐκάθισε πλησίον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀνακλιντηρίου, καὶ ἤρχισε πάλιν νὰ ἰσάζῃ ὅ,τι ἐκ τῆς ϛολῆς αὐτοῦ εἶχε βάλει εἰς ἀταξίαν ἡ πρὸ μικροῦ βιαία τοῦ νεανίου κίνησις· μετά τινων δὲ λεπτῶν σιωπὴν ἀμφοτέρων ὁ Καλλίστρατος ἤρχισε πρῶτος νὰ λέγῃ πρὸς τὴν Σουλτανίτζαν ὑπερβολικά τινα ἐγκώμια περὶ τοῦ καλλωπισμοῦ αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ Σουλτανίτζα, ὑπομειδιῶσα βεβιασμένως, καὶ συστρέφουσα χαριέντως τὸν λαιμὸν, «φαίνεται, εἶπε, Κύριε, ἔχετε διάθεσιν σήμερον νὰ ἀστειεύησθε·» «καὶ διατί; Κυρία,» ἠρώτησεν ὁ Καλλίστρατος, ἀναφουφουλίζων διὰ τῆς χειρὸς τὸ πυκνὸν αὐτοῦ γένειον, ἢ δίδων διὰ τοῦ ϛρυψίματος εἰς τὸν μύσακα αὐτοῦ τὸ σχῆμα τοῦ ἀγκίστρου. «Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν, ἐπανέλαβεν ἡ Σουλτανίτζα, νὰ εὑρίσκητε καλὸν τὸν σημερινόν μου καλλωπισμὸν, ἐν ᾧ ἐγὼ σήμερον εὑρίσκομαι ἀκόμη ἐνδεδυμένη τὴν χθεσινὴν ἐνδυμασίαν, καὶ οὔτε κἂν ἐκτενίσθην, οὔτε ἐνίφθην;»

— Παράξενον πρᾶγμα! καὶ μολοντοῦτο ἔχετε τὰ μαλλία τοσοῦτον καλῶς ἰσασμένα καὶ ἀκριβῶς βοϛρυχισμένα, ὥϛε νομίζει τις, ὅτι ταύτην τὴν ϛιγμὴν ἐξῆλθε τοῦ ἀφυπνωτηρίου ὑμῶν ἡ κομμώτρια τῆς Δουκίσσης τῆς Αὐρηλίας.

— Πόσον φαίνεσθε κατὰ πᾶσαν περίϛασιν, ὅτι ἀνετράφητε μεταξὺ τοῦ μεγάλου κόσμου τῆς πρωτευούσης τῆς φιλοκαλίας! ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ἠπατήθητε· ἡ δὲ ἀπάτη ὑμῶν προέρχεται πρῶτον, ἐκ τοῦ ὅτι φυσικῶς τὰ μαλλία μου εἶναι ὁμαλὰ καὶ ἁπαλὰ· καὶ δεύτερον, διότι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς δὲν ἔπεσα εἰς τὴν κλίνην, καὶ ἑπομένως τὰ μαλλία μου ἔμειναν ὡς ἦσαν κτενισμένα ἀπὸ χθὲς τὸ πρωΐ.

— Ἀνεγινώσκετε φαίνεται, τὰς περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ παρατηρήσεις τοῦ περιφήμου τῆς Πελοποννήσου Οἰκονομολόγου, τοῦ ἀνθρώπου τῆς μεγάλης πήρας;

Ἡ Σουλτανίτζα ἀφήσασα ἐλαφρὸν ϛεναγμὸν, αἴ! εἶπεν, οὐσιωδέϛεραι φροντίδες παρὰ ἡ πήρα τοῦ Οἰκονομολόγου κατεσπάραττον τὴν τεθλιμμένην ψυχήν μου· καὶ συγχρόνως ἔνευσεν ἐπιτηδείως πρὸς τὴν μητέρα αὐτῆς, ἥτις προσποιηθεῖσα, ὅτι ἀποκρίνεται εἰς τὴν καλοῦσαν αὐτὴν ὑπηρέτριαν καὶ εἰποῦσα, *ἔρχομαι Πλουμοῦ*, ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης.

Μὲ κακοφαίνεται λοιπὸν, ἀξιέραϛος Σουλτανίτζα, εἶπεν ἐναβρυνόμενος ὁ Καλλίστρατος, ὅτι ἀκουσίως ἴσως εἶμαι ὁ πρωταίτιος τῆς ἀγρυπνίας ὑμῶν καὶ τῶν στεναγμῶν· ναί, ἐπιθυμῶ μὲν νὰ μὲ ἀγαπᾶτε ἐγκαρδίως, ἀλλ' οὐχὶ ποτὲ, Θεὸς φυλάξοι, χάριν ἐμοῦ νὰ βλαφθῇ ἡ πολύτιμος ὑγεία ἐκείνης, τῆς ὁποίας ὅλα τοῦ κόσμου τὰ ἀγαθὰ δὲν εἶναι ἀντάξια.

— Ἡ Σουλτανίτζα, καί τοι τοσαύτης τέχνης καὶ ἐπιτηδειότητος κάτοχος, ὀλίγον ἔλειψεν ὅμως νὰ ἐκραγῇ εἰς γέλωτα, ἀκούσασα τὴν αἰτίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Καλλίστρατος ἀπέδιδε τὴν ἀγρυπνίαν αὐτῆς· ἀλλὰ δράξασα τὴν νέαν ταύτην εὐκαιρίαν ἀπήντησεν ἀμέσως.

— Αἴ! ὅταν ἡ εὐαίσθητος γυνὴ ἀφοσιωθῇ εἰς ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἅπαξ ἡ καρδία αὐτῆς ἔτυχε νὰ ἐκλέξῃ, νομίζει εὐτυχίαν ὅσας δι' αὐτὸν δοκιμάζῃ θλίψεις καὶ δυϛυχίας· ἡ πεῖνα, ἡ δίψα, αἱ τρικυμίαι, τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος δὲν δύνανται νὰ κλονίσωσι τὴν ἀμετάτρεπτον αὐτῆς ϛαθερότητα· τὸ νὰ γίνῃ θῦμα τοῦ εἰλικρινοῦς αὐτῆς ἔρωτος, προξενεῖ εἰς αὐτὴν ἀγαλλίασιν· ὁ θάνατος εἶναι δι' αὐτὴν χαρὰ, διότι φέρει μεθ' ἑαυτῆς τὴν ἰδέαν τοῦ ὑπ' αὐτῆς λατρευομένου εἰδώλου· αἴ! Καλλίϛρατε, διὰ νὰ αἰσθανθῇ τις ἀληθῶς τὸν ἔρωτα, πρέπει νὰ ἦναι γυνή! μόναι ἡμεῖς αἱ γυναῖκες ἐγεννήθημεν πρὸς τοῦτο· τινὲς μάλιϛα ἐξ ἡμῶν, καὶ κατ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν αἰῶνα τῆς διαφθορᾶς καὶ ἰδιοτελείας εἶναι, φαίνεται, προωρισμέναι, ὡς ἐγὼ, διὰ νὰ δείξωσιν, ὅτι ἐπλάσθημεν ὡς τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως καὶ τῶν τρυφερωτέρων αἰσθημάτων ἀφιλοκερδοῦς ἔρωτος· τοιαύτη ὑπῆρξα ἀφ' ὅτου σὲ εἶδον, καὶ ὅλα ταῦτα τὰ δεινὰ ἔλαβον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐξ ὅτου ἡ καρδία μου μὲ ἠνάγκασε νὰ σὲ λατρεύω· ἡ καρδία μου! ἥτις διὰ πρώτην φορὰν ἠσθάνθη τὰ φλογερὰ βέλη τοῦ ἔρωτος ἐξ αἰτίας σου. Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ θλίβει, εἶναι αἱ κακαὶ γλῶσσαι τῶν ἀνθρώπων, αἵτινες χέουσιν εἰς τὸ ποτήριον τῆς εὐτυχίας μου φάρμακα, τῶν ὁποίων ἤθελα γευθῆ εὐχαρίϛως τὴν πικρίαν, ἐὰν δὲν ἀνεμίγνυον κακεντρεχῶς καὶ τὸ μόνον ἐράσμιον πρᾶγμα τῆς ζωῆς μου, τὸ ὄνομά σου. Μετὰ τὸν πρὸ τριῶν ἡμερῶν μάλιϛα χορὸν τῆς Αὐλῆς βλέποντές με πενιχρῶς καλλωπισμένην εὑρῆκαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκσφενδονίσωσι πικροτάτας κατὰ σοῦ κατηγορίας, λέγοντες, ὅτι οὔτε ἡ εὐγενὴς καταγωγὴ, οὔτε ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἀνατροφὴ καὶ συμπεριφορὰ, οὔτε ἡ περίνοια, οὔτε τὰ ἔξοχα προτερήματα, οὔτε τέλος αἱ μεγάλαι σχέσεις καὶ αἱ ὑψηλαὶ γνώσεις τοῦ Καλλιϛράτου ἔπρεπε νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς αὐτὸν τὸ νὰ ἀφήσῃ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν λέγει, ὅτι ἀγαπᾷ, νὰ παρουσιασθῇ εἰς βασιλικὸν χορὸν τοσοῦτον ἀφιλοκάλως καὶ εὐτελῶς ἐνδεδυμένη, ὁπότε αὐτὸς ἦτον, ὡς καὶ πάν-

τοτε, τὸ περιβλεπτότερον καθ' ὅλα πρόσωπον τῆς βασιλικῆς ταύτης συναναστροφῆς. Αἱ τοιαῦται φλυαρίαι μοῦ κατεσπάραξαν, σὲ βεβαιῶ, τὴν ψυχήν, φίλτατε Καλλίστρατε, καὶ ἐπειδὴ ἡ μεγαλητέρα μου εὐχαρίστησις εἶναι νὰ θυσιάσω τὸ πᾶν διὰ τὸ ὄνομά σου, ἀπεφάσισα, διὰ νὰ ἀποσομώσω τὰς κακὰς γλώσσας τῶν φθονερῶν ἡμῶν ἐχθρῶν, νὰ ὑποθηκεύσω τὴν οἰκίαν, τὴν ὁποίαν ὁ μακαρίτης πατήρ μου μὲ ἀφῆκεν ὡς μόνην μου προῖκα, καὶ λαβοῦσα δέκα χιλιάδας δραχμῶν νὰ φέρω ἐκ Παρισίων ἓν κίτρινον φόρεμα ἀπαράλλακτον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον προχθὲς ἡ Βασίλισσα ἐφόρει κατὰ τὸν χορόν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαῖα εἰς λαμπρὰν ἐνδυμασίαν, ἀξίαν τοῦ ὀνόματος ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἡ καρδία μου λατρεύει.

Ταῦτα εἰποῦσα ἡ Σουλτανίτζα, καὶ ῥίψασα βλέμμα φλογερὸν μετὰ ζεναγμῶν ἐπὶ τοῦ Καλλιστράτου, ἔλαβε τὸ λευκὸν αὐτῆς μανδύλιον καὶ προσεποιήθη, ὅτι ἐσπόγγιζε τὰ δάκρυα.

Αἱ γοητευτικαὶ ἐκφράσεις τῆς Σουλτανίτζας, ὁ σφοδρὸς ἔρως, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐπίστευσεν ὁ Καλλίστρατος, ὅτι ἡ ἀξιέραστος αὕτη Δέσποινα καταφλέγεται δι' αὐτόν, ἡ νομιζομένη ἀναξιοπάθεια, οἱ στεναγμοὶ καὶ ἐπὶ τέλους τὰ δάκρυα τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ὁ Καλλίστρατος ἐφαντάζετο, ὅτι καὶ εἶδε καταῤῥέοντα, ταῦτα πάντα ἐξῆψαν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν φαντασίαν καὶ φιλαυτίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Τραπεζουντίου ἀγωγιάτου, ὥστε νομίσας καιρίαν εἰς ἑαυτὸν προσβολὴν τὴν ὑποτιθεμένην περιφρόνησιν τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως λαμπρῶν φορεμάτων, ἠγέρθη βιαίως « καὶ πῶς ; ἔκραξε, πρόκειται λόγος περὶ λαμπρῶν φορεμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ προμηθευθῶσι διὰ χρημάτων, καὶ γίνεται τοῦτο αἰτία νὰ θλίβεσαι σύ, ἕνεκα τῆς ὁποίας εἶμαι πρόθυμος νὰ θυσιάσω ὅλον τὸν κόσμον ; καὶ πῶς δίδεται, ἐν ᾧ ἔχω τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίζω θετικῶς, ὅτι κατατήκεσαι ὑπὸ τοιούτου σφοδροῦ πρὸς ἐμὲ ἔρωτος, ἔπειτα νὰ μὲ λέγῃς, ὅτι ἔχεις σκοπὸν νὰ ὑποθηκεύσῃς τὴν οἰκίαν σου, ὅτε δύνασαι νὰ διαθέσῃς ἐλευθέρως ὅλην ἐμοῦ τὴν περιουσίαν, ὅτε ἐγὼ αὐτὸς εἶμαι ἕτοιμος καὶ δοῦλος νὰ πωληθῶ, χρείας τυχούσης, διὰ νὰ μὴ δυσαρεστηθῇς εἰς τὸ παραμικρόν ; Ὁ τρόπος σου οὗτος ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν ἐγνώρισας εἰσέτι, ὅτι καὶ ὁ ἰδικός μου ἔρως δὲν εἶναι τελείως κατώτερος τοῦ πρὸς ἐμὲ σφοδροῦ ἔρωτός σου ! Οὐχί, οὐδέποτε θέλω ἀνεχθῆ τὴν τοιαύτην ὑποθήκευσιν τοῦ κτήματός σου, ἥτις εἶναι ὕβρις εἰς ἐμέ ! αὔριον ἀναχωρεῖ τὸ διὰ Μασσαλίαν ἀτμόπλουν, καὶ ἑτοίμασον τὴν σημείωσιν οὐ μόνον ἑνὸς κιτρίνου φορέματος ἀπαραλλάκτου πρὸς ἐκεῖνο τῆς βασιλίσσης, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἀναλόγων τοῦ τοιούτου φορέματος κοσμημάτων, καὶ εἴτινος ἄλλου ἔχεις χρείαν διὰ νὰ πέμψω αὐτὴν ἀμέσως εἰς Παρισίους, καὶ σὲ βεβαιῶ, ὅτι κατὰ τὸν πρῶτον τῆς αὐλῆς χορὸν, θέλεις παρουσιασθῆ λαμπροτέρα καὶ ὡραιοτέρα οὐχὶ μόνον τῆς βασιλίσσης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν βασιλισσῶν τοῦ κόσμου, καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Πομαρέτης τῆς Βασιλίσσης τοῦ Ταχίτι. »

— Τὴν μὲν πρότασίν σου νὰ σὲ δώσω δηλαδὴ τὴν σημείωσιν διὰ νὰ γράψῃς εἰς Παρισίους δέχομαι εὐχαρίστως, καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ σὲ δυσαρεστήσω, ἀλλ' ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ λάβῃς σὺ τὸ κτῆμά μου εἰς ὑποθήκην.

— Σὲ παρακαλῶ, ἀξιέραστε Σουλτανίτζα, μὴν ὑβρίζῃς τὸν ἔρωτά μου διὰ προτάσεων ἀναξίων τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ χαρακτῆρός μου· ἐξ ἐναντίας καθικετεύω νὰ δεχθῇς τὸν στολισμὸν τοῦτον ὡς μικρὸν δῶρον, ἐκ μέρους μου διὰ τὴν πλησιάζουσαν ἑορτὴν τῶν Γενεθλίων μου.

— Οὐδέποτε, οὐδέποτε θέλω στέρξει τὸ τοιοῦτον.

Ἀλλ' ὁ Καλλίστρατος γονατίσας ἐνώπιον τῆς Σουλτανίτζας, καὶ λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτῆς ἐντὸς τῶν δύο αὐτοῦ χειρῶν καὶ σφίγγων μεθ' ὅσης εἶχε δυνάμεως ἔκραξε : *δὲν θέλω ἐγερθῆ ἐντεῦθεν, ἐὰν σκληρὰ δὲν συγκατανεύσῃς εἰς τὴν αἴτησίν μου ταύτην.*

Ἡ Σουλτανίτζα, καί τοι διατεθειμένη νὰ παρεκτείνῃ τὴν σκηνὴν ταύτην, ἀλλ' αἰσθανομένη τὴν χεῖρα αὐτῆς σφοδρῶς πιεζομένην μεταξὺ τῶν στιβαρῶν παλαμῶν τοῦ Τραπεζουντίου ἐραστοῦ, ἔκραξεν « *ὦ ! . . . δέχομαι ὅ,τι θέλεις,* » καὶ ὁ Καλλίστρατος ἀσπασθεὶς τὴν ἐκ τῆς συνθλίψεως παρ' ὀλίγον συντριβεῖσαν χεῖρα τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ ἠγέρθη ὄρθιος· ἀλλ' ἡ ἱπποτικὴ εὐκινησία, δι' ἧς ἀνετινάχθη, ἔγινεν αἴτιος νὰ διασπασθῶσι τὰ ὑπότονα (sous-pieds) τῶν περισκελίδων αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἰδὼν ὁ Καλλίστρατος, « *Ἰδέ, σκληρά,* ἀνέκραξε, *πόσον μὲ κατήντησε σκαιὸν ὁ πρὸς σὲ σφοδρὸς ἔρως μου* »

Ἡ Σουλτανίτζα ἐμειδίασε χαριέντως, καὶ ταυτοχρόνως ἡ μήτηρ αὐτῆς, ἥτις φαίνεται ἐθεώρει ἔξωθεν τῆς θύρας τὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ σκηνὴν, ἰδοῦσα τελειωθεῖσαν τὴν κωμῳδίαν, εἰσῆλθε αἴφνης καὶ παραλαβοῦσα τὸν Καλλίστρατον μετέβη εἰς ἕτερον δωμάτιον, διὰ νὰ ῥάψῃ τὰ διασπασθέντα ὑπότονα· ἡ δὲ Σουλτανίτζα ὑπῆγεν εἰς τὸ ἀφυπνωτήριον αὐτῆς διὰ νὰ συντάξῃ τὴν διὰ Παρισίους σημείωσιν.

Μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψεν ὁ Καλλίστρατος εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἡ Σουλτανίτζα πλήρης φαιδρότητος καὶ ἀγαλλιάσεως ὑπεδέχθη αὐτόν. Καὶ οὗτος μὲν λαβὼν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος σημείωσιν ἀνεχώρησεν· ἐν ᾧ δὲ ὁ Καλλίστρατος κατέβαινεν ἀκόμη τὴν κλίμακα, ἡ Σουλτανίτζα ἐῤῥίφθη ἐπὶ τοῦ σκίμποδος, καὶ ξεκαρδιζομένη ὑπὸ τοῦ γέλωτος ἔκραζε κατ' ἐπανάληψιν « *ἐμβῆκεν εἰς τὸν σάκκον ὁ ἀνόητος· κατὰ τὸν προσεχῆ χορὸν τῆς Αὐλῆς θέλω φορέσει ἓν κίτρινον φόρεμα ἀπαράλλακτον πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ Βασίλισσα προχθὲς ἐφόρει ! ! ! ! »* (*ἀκολουθεῖ.*